

Johann Joachim Zentgraf   Johann Marcellus Zinck

De Satana In Angelum Lucis Transformato, Ex II. Cor. XI, 14. Germanice: Ob/ und auf was Art und Weise/ der Satan erscheine/ und wie er sich in einen Engel des Lichts verstelle?

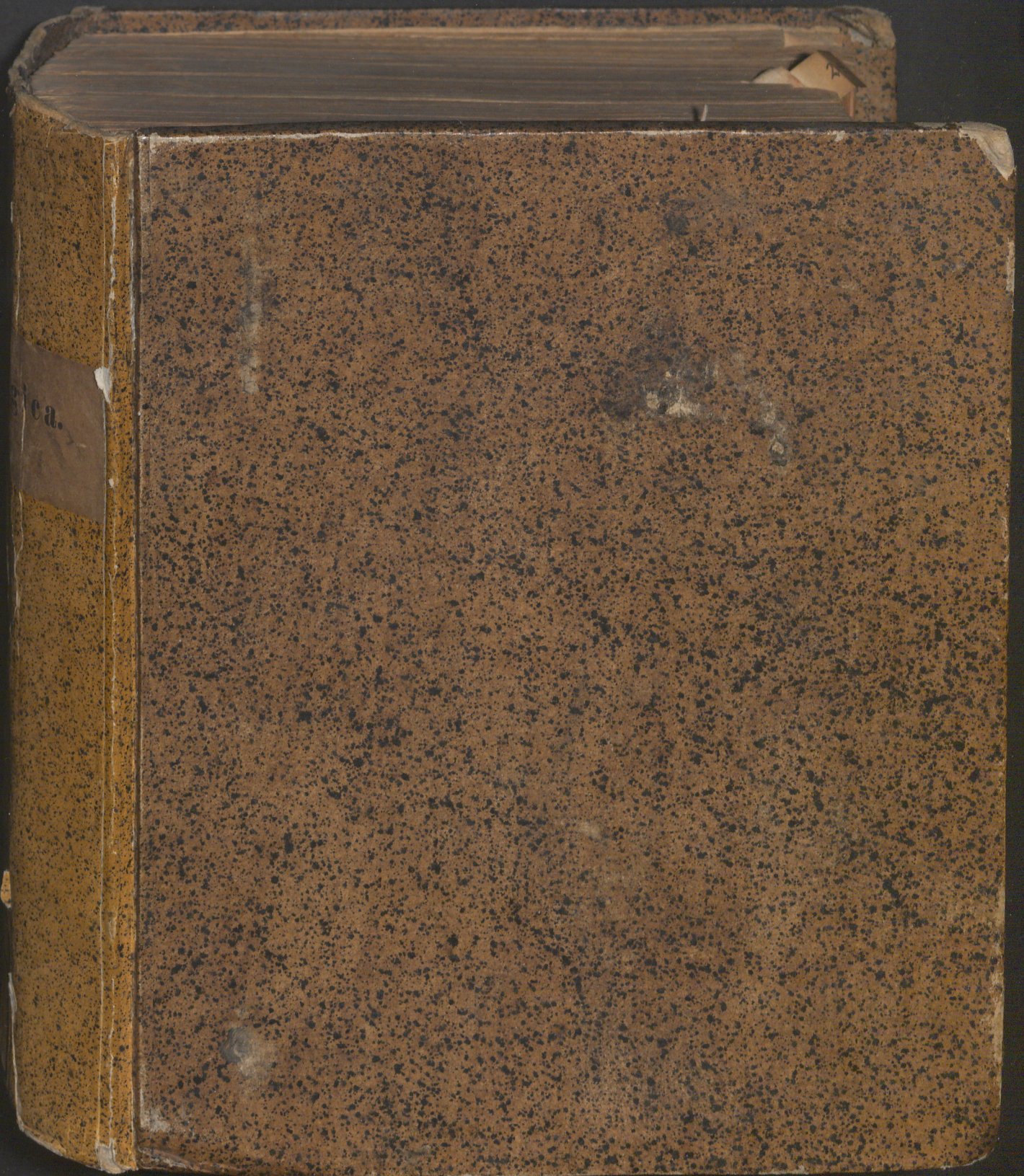
Nunc vero, ob materia utilitatem, recudebat, lenae: Hellerus, 1730

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn842561811>

Druck   Freier Zugang

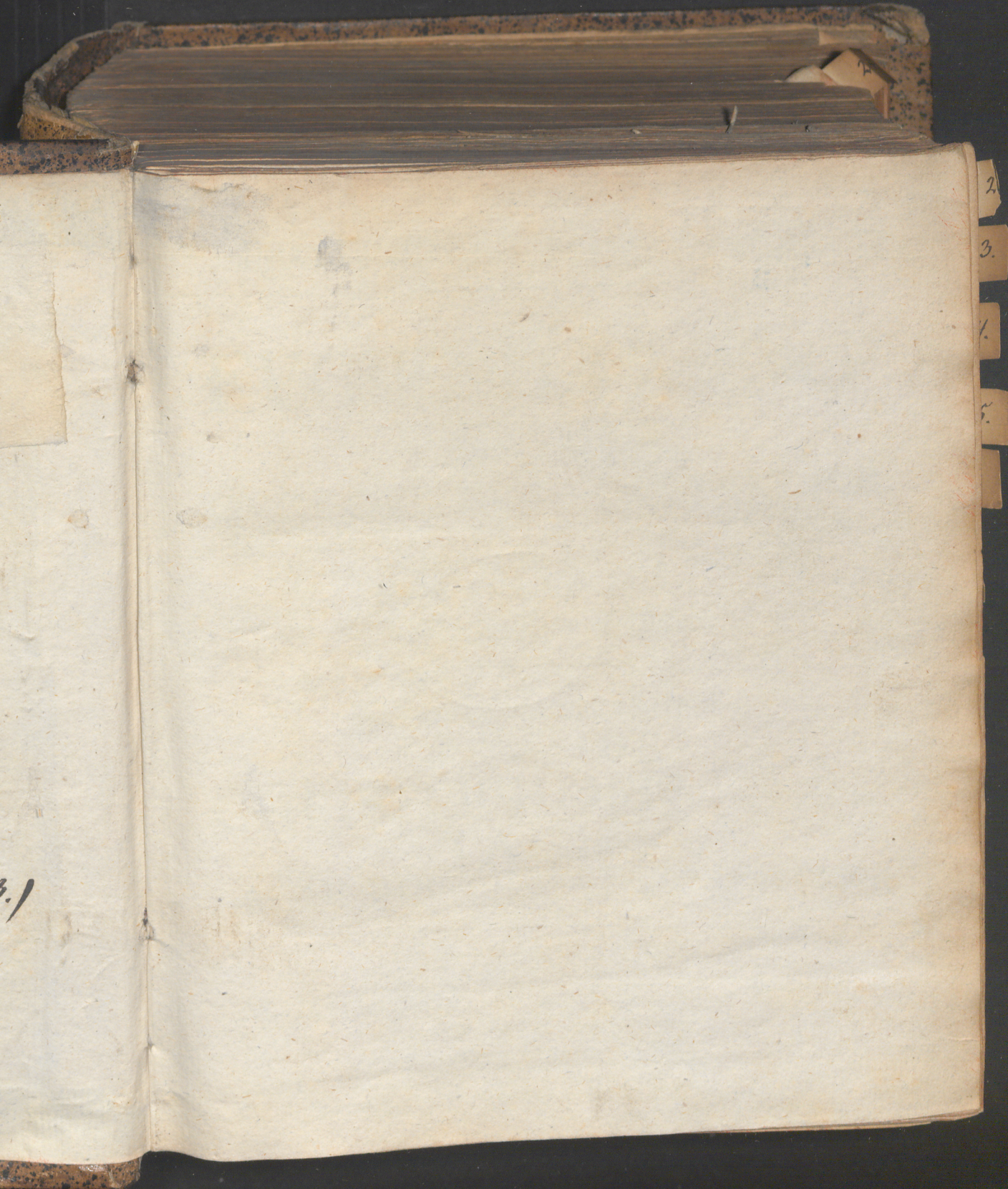

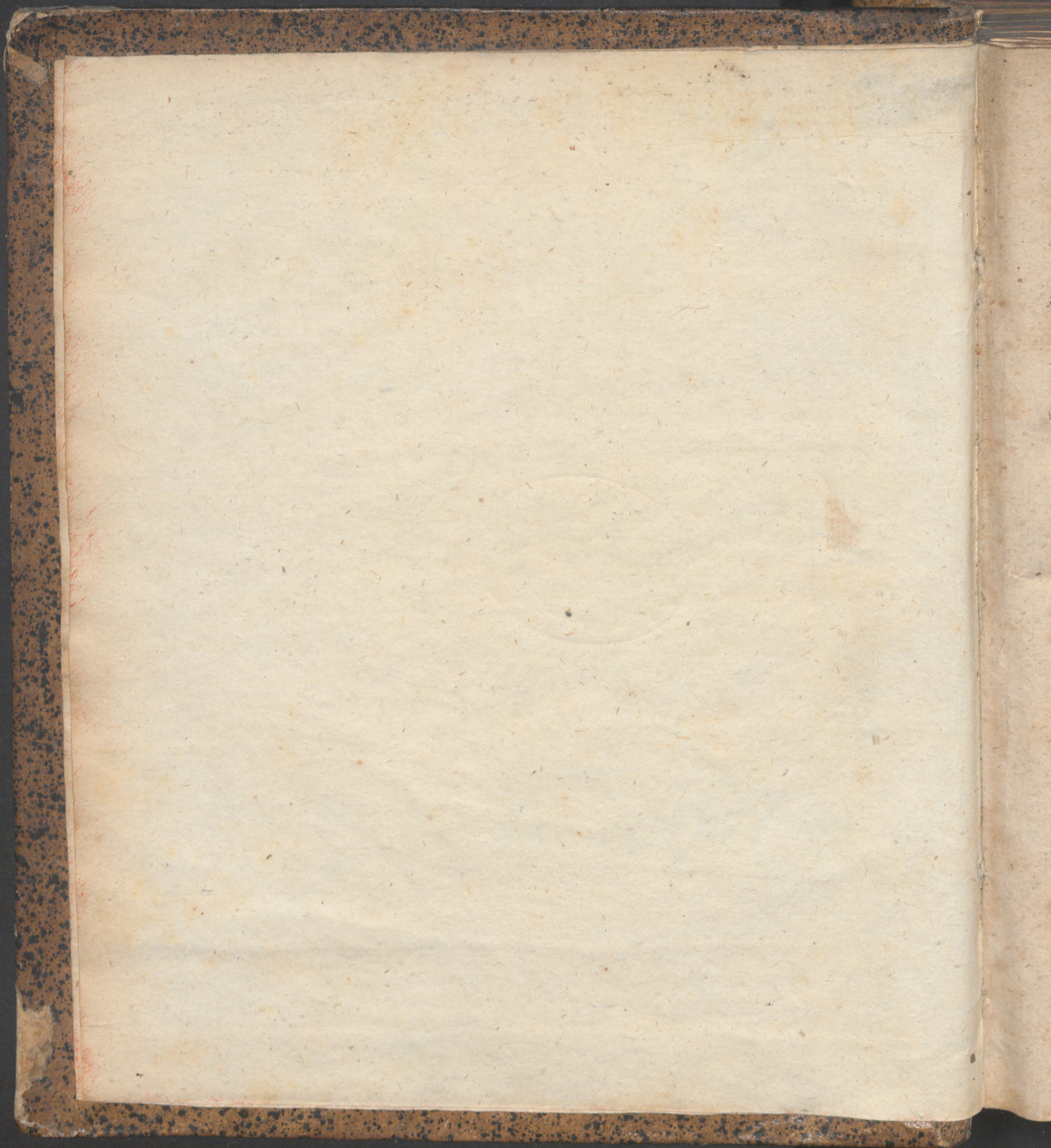
33

Fa-1092 (33.)

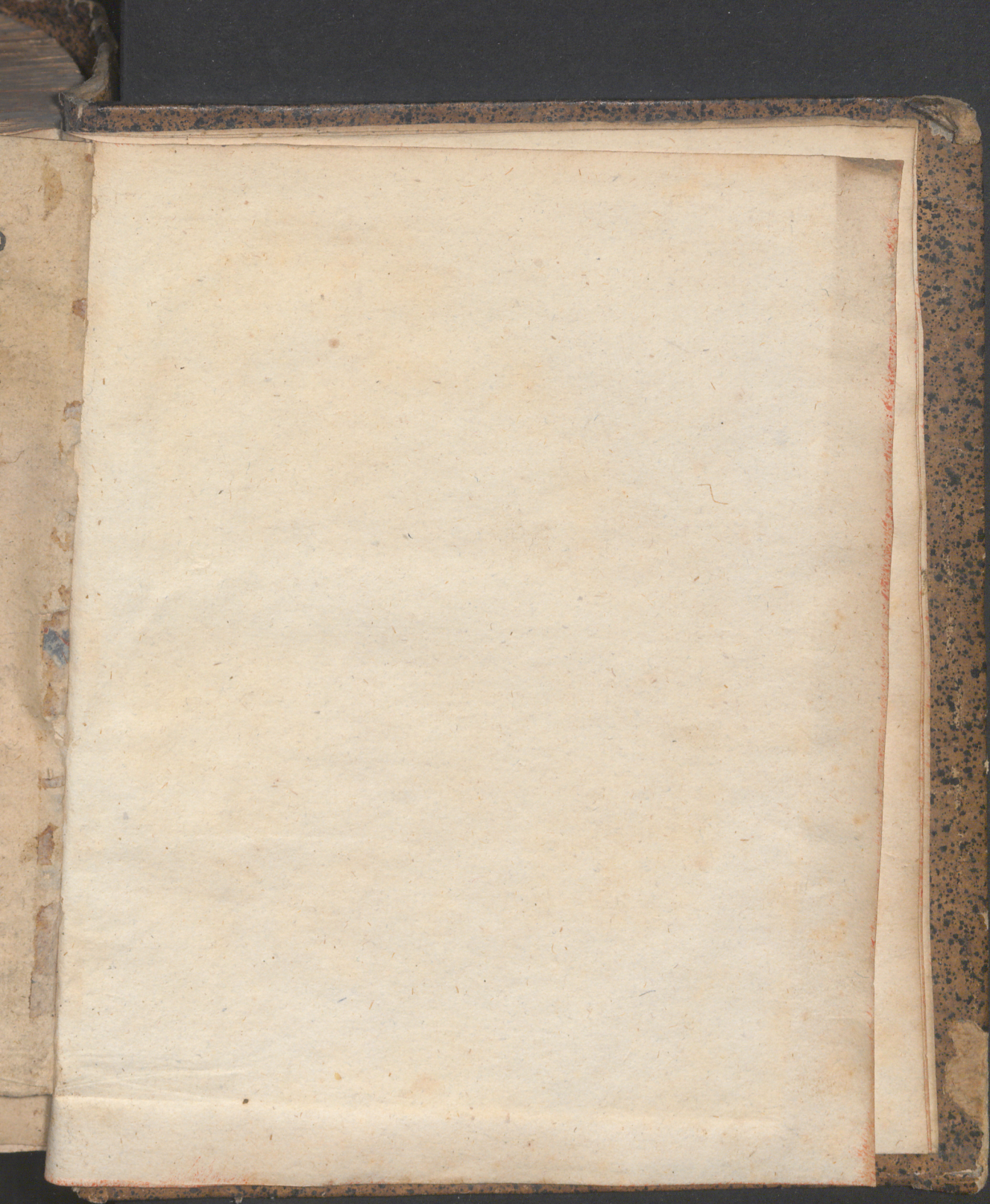

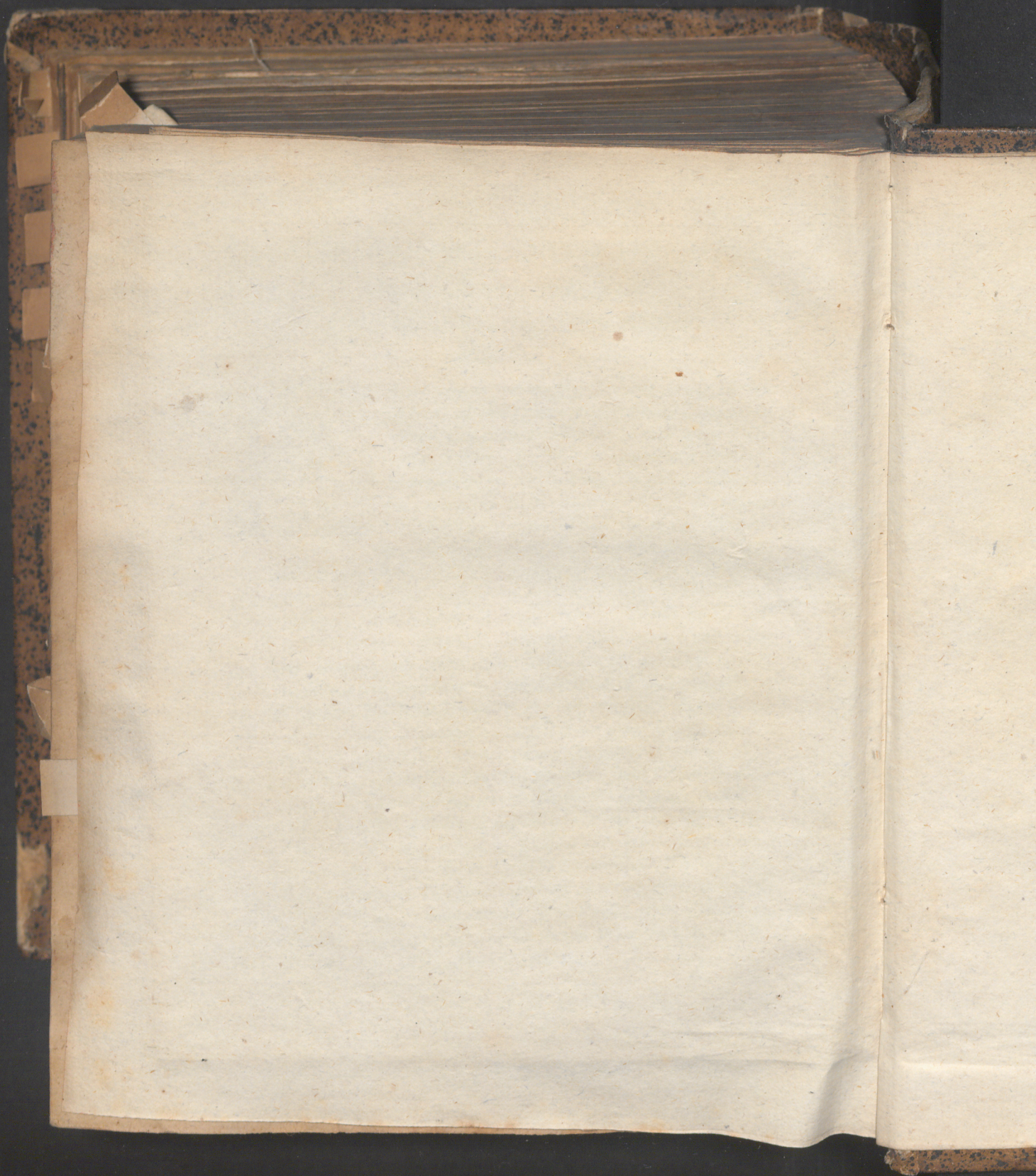

I. N. D. P. F. E. S. S. A.

D E

SATANA IN ANGE-
LVM LVCIS TRANS-
FORMATO,

EX II. COR. XI, 14.

GERMANICE:

Ob/ und auf was Art und Weise / der Satan er-
scheine/ und wie er sich in einen Engel des
Lichts verstelle?

EXERCITATIONEM HISTORICO-THEOLOGICAM,
DEO BENE ADIVVANTE
IN INCLITA ARGENTORATENSIVM VNIVERSITATE,
PRAESIDE

DN. IO. IOACHIMO ZENTGRAVIO,
SS. THEOL. DOCTORE ET PROFESSORE PVBLICO ORDIN.
ET ECCLESIASTE,

PATRONO, PROMOTORE, ATQVE FAVTORE SVO
OMNI HONORIS OBSEQVIVQVE GENERE VENERANDO,
DEFENDET SOLENNITER

M. IOANNES MARCELLVS ZINCK,
SVVINDRAZHEMIO - HANOICVS.

HORIS ET LOCIS SOLITIS,
DIE NOVEMBR. ANNO M DC XCVI.

Nunc vero, ob materiæ utilitatem, recudebat,

I E N A E,

IO. BERNHARDVS HELLERVS, 1730.

SATANA IN ANGE-
LUM EVANGELIS-
TARUM

DEUS QUI LUMEN ET VERUM ET VITA ET
SALUTEM ET FELICITATEM ET GLORIAM
ET DOMINUM ET PATREM ET SPIRITUM

IN UNICA PERSONA
TRINITAS
PATER ET FILIUS ET SPIRITUS

DOMINUS ET CREATOR ET REDUTOR
ET CONSERVATOR ET REGES ET

DEUS ET HOMO ET VERUM ET VITA
ET SALUTEM ET FELICITATEM ET

GLORIAM ET DOMINUM ET PATREM
ET SPIRITUM

IN UNICA PERSONA
TRINITAS

PATER ET FILIUS ET SPIRITUS
DOMINUS ET CREATOR ET REDUTOR
ET CONSERVATOR ET REGES ET

§. I.

Abula est, quod de Proteo, de quo etiam inter Ægypti reges Herodotus 2. c. 112. sqq. nonnulla mem oravit, Poetæ cecinetur, quod in varias se formas vertere solitus fuerit, ut jam animal, jam arbor, jam ignis videretur. Sic enim Ovidius de art. Am. l. 1. *levis Proteus modo se tenuabat in undas: Nunc leo, nunc arbor, nunc erat virtus aper.* Et Virgilius 4. Georg. *Vbi correptum (Proteum scil.) manibus, vinclisque tenebis, tum varia illudent species, atque ora ferarum. Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris, Squamosusque Draco, & fulva cervice Leona: aut acrem flamma sonitum dabit, atque ita vinclis excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.* Fabulæ hujus occasione hanc ex Diodoro Siculo retulit Paulus Marsus, Com. in Ovid. l. Fast. Mos, inquit, erat Ægyptiis regibus, leonis aut tauri, aut Draconis priorem partem in capite ferre, insignia principatus: quandoque arborem, ignem, & redolentia super caput unguenta. Hæc tum ad decorem & ornatum spectabant, tum stuporem atque superstitionem quandam aspicientibus injiciebant: Hancque consuetudinem Græcis fingendi occasionem præbuisse affirmat. Quæ de Proteo per fabulam circumferunt,

runt, rectius de Diabolo ex vero dicuntur, quia varias, etiam angeli lucis formam induens, dolose fallere studet. Inter varias quippe ejus *μεθ' ὁδὸς*, & hæc a Paulo 2. Cor. II, 14. refertur, quod dolose in angelum lucis se transformare soleat, quo incautionibus imponat. Meditabimur versutia hujus cognoscendæ ergo nonnulla, Colloquii Academici gratia, ad hunc Apostoli locum. DEUS ausa secundet!

§. II. Locus Apostoli, in cujus explicatione nostra decurret Dissertatio, ita habet: *Αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός.* Vulgatus ita reddit: *Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis.* Transfigurat se velut angelum lucis, redditur apud Cyprian. de Simplic. Prælat. f. m. 163. An versione illa *Itala*, an alia usus fuerit, an vero ipse gloriosus Martyr ita reddiderit, non disquiro. Pro transfigurat B. D. Sebast. Schmidius utitur *τὸν μετασχηματίζει*; ita Latine textum vertens: *Ipse enim Satanas transformat se in angelum lucis.* Qui respondet versio B. Lutheri: *Dann er selbst/der Sathan/verstellet sich zum Engel des Lichts.* Erasmus ita: *Quandoquidem ipse Satanas transfigurat in angelum lucis.* Rationem versionis suæ in Annot. ad 2. Cor. II. reddidit, Grace, inquiens, est transfigurat. Græce etiam sic legerunt Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus. Nec Oxoniensis N. T. editio, variantes Lectiones ex plus 100. MSS. Codicibus, & antiquis versionibus collectas exhibens, aliter legit, nulla Lectionis diversitate notata.

§. III. Sensum vero horum verborum quod attinet, ex Patribus B. Chrysostomus, Homil. 24. in Epist. Paul. ad Corinth. 2. ex versione Wolsfg. Musculi, ad nostrum ita notat locum: *Quid autem est angelus lucis? dicit eum qui habet fiduciam loquendi, & DEO assistit.* Sunt enim angeli tenebrarum, Diaboli tenebrofi, ac feroces. Et multos Diabolus sic decipit, per-

persona in se suscepta, & non factus angelus lucis. B. vero Theophylactus super h. l. Angelum lucis eum, inquit, asserit esse Apostolus, qui fidens illi splendori assistit, denunciaturque, & profitetur DEVM lucem esse, cum ipse lux sit. Transfiguratur itaque in huiusmodi angelum Diabolus ipse non tamen talis efficitur. Addimus Theodoretum, cujus t. III. opp. in Comment. in hunc locum hæc est explicatio: Mos est Diabolo divina μυσία, imitari, & prophetis quidem Pseudopphetas opponere, angelorum autem figuram imitari, ἀγγελῶν δὲ τὸ ἑν-μα μυσία, & homines decipere. Satis patet, ex Græcis hisce Patribus pressius inhærere Theodoretum verbis Apostoli, ad vim illorum exprimendam; Chrysostomum autem & Theophylactum, ad rem verbis notatam explicandam intentos potius esse.

§. IV. Subjicimus his nostrates. B. Lutherus t. III. Jenens. Latin. in Operat. in Ps. 6. f. 75. ita locum nostrum explicat: Demones vere sunt callidissimi incitatores animarum ad inobedientiam sub specie obedientia, quando proprium est eis se transfigurare in angelum lucis, tum maxime, quando minime oportet, id est in tribulatione. Idem in Comment. de bell. advers. Turc. gerend. t. IV. Altenb. f. 532. etiam Diabolus, inquit, querit quo tegatur, & bonus esse vult angelus, quoad δόξαν sc. tanquam angelus lucis; unde & aliqua opera, seu opera lucis pretendit, & pra se fert. Item in Explicat. Decal. t. IV. Altenb. f. 606. Novit, ait, Diabolus artem transfigurandi se in angelum lucis, & Pseudo-Prophetis atque sectariis falsam inspirat doctrinam, sub specie doctrinae salutaris. B. Egidius Hunnius in Comment. super h. l. cum prius exposuisset, qua ratione falsi Apostoli in Christi Apostolos se transformantes, externa quadam pietatis larva se commendunt hominibus, ut non Satanae, sed Christi videantur esse mini-

ministri & Apostoli, addit, hoc illos didicisse a Satana, cui so-
lenne sit, hunc in modum peraguerit, & in angelum lucis
transformari, ne sicitra speciosum illum habitum sanctimonie
in medium procedat, repulsam patiaturs ab iis, quos circumve-
nire satagit. Addimus B. Balduinum Com. super h. l. ita
differentem: Respicit, verbis nimirum loci nostri, Aposto-
lus procul dubio ad historiam primi lapsus in Paradiso, cuius sus-
pra quoque mentionem faciebat, v. 3. Tunc enim vere se
transfigurabat Satan in angelum lucis, quando blanditiis ver-
borum animum Eve dimovebat a simplicitate mandati divini.
Et nonnullis interjectis, Diaboli, addit, suam corruptionem
ac malitiam abscondunt, magnamque sanctitatem, (quæ in
Scriptura luci comparatur, Job. 3. Luc. 6.) simulant, quoties pi-
is ad lapsum tendiculas ponunt. In Quaestionibus Parti ca-
pitis, quo locus noster continetur, secundæ subjectis, q. 7.
prolixo discursu explicat, qualis sit hæc Satana transfiguratio,
& quomodo fiat, quibusque in rebus spiritus ille malignus angelo
lucis se similem faciat. De quo in sequentibus erit dispici-
endum.

§. V. Verum & quid Romano Catholicis de hoc lo-
co videatur, audiamus. Ex his Cajetanus in Enarrat. Ep. II.
ad Cor. ad locum nostrum ita notat: Ipse Satanas transfigu-
rat se in angelum lucis, tam invisibiliter suggerendo quandoqui-
dem bona, ut inde ducat ad malum aliquod: tum visibiliter
quandoque mentiendo, se esse angelum DEI, & hoc pluries vide-
tur facere in visione Imaginaria, ut in multis personis delusis
apparet. Consentunt hæc cum Commentario, prolixio-
ri licet, & exemplis ex vitis Patrum desumptis referto; quod
& ex nostris B. fecit Balduinus l. c. celebris inter suos inter-
pretis, Cornelii a Lapide, qui nostrum tractans locum ita lo-
quitur: Dicit, Apostolus sc. lucis; solent enim angeli boni, ut-
pote

pote beati, lucidi & gloriosi apparere, cum se ostendunt hominibus. 2. Lucis, id est veritatis, iustitia, pietatis. Hæc præ se fert Satanas, hæc promittit hominibus, quorum vel oculis visibiliter apparet, vel phantasia se suaque consilia insinuat, ostendit, imprimit, cum vere sit angelus tenebrarum: Quia non nisi peccata, errores, dolos suggerit. Nec abeunt hæc a Collatione Claud. Guilliandi in II. Ep. ad Cor. I. c. Cum artes, inquit, Satana paucis perstringit Apostol. sc. Transfigurat se in angelum lucis, vel quum speciem sumit angeli boni & lucidi, ut decipiat: vel cum tenebras suas suis coloribus sic ornat, ut a luce distare nihil videatur.

§. VI. Ex Reformatis Zvvinglii discipulus, Bullingerus, in Comment. ad nostrum locum ita notat: Transfigurat se Satanas, inquit, Apost. in angelum lucis, vel cum speciem angeli boni, & lucidi, ut decipiat, vel cum tenebras suas suis coloribus sic ornat, ut a luce distare nihil videantur. Decepit hisce artibus multos. Eva apparuit sub specie serpentis. Aliis imponit Angelis specie, & forma. Omnia vero sua tanquam summe bona præponit hominibus. Paraphrasis Vorstii in Comment. in 2. Ep. ad Corinth. p. 229. ita verba nostra explicat: Ipse etiam Satanas in angelum cælestem se transformare solet, quoties sc. sub prætextu zeli & pietatis hominibus imponit. Unde Calvinus Inst. I. 4. c. 12. n. 12. redarguens Anabaptistarum furorem, qui nullum cœtum Christi esse agnoscunt, nisi in quo omni ex parte reluceat angelica perfectio, sub prætextu sui zeli, quicquid est adificationis subvertentes; & quæ in scripturis salva dilectionis sinceritate, & custodia pacis unitate, ad corrigenda fraterna vitia moderatiori cura fieri jubentur, ad sacrilegium schismatis, & occasionem præcisionis usurpantes: Ita, inquit, se transfigurat Satan in Angelum lucis, 2. Cor. II. 14. dum per occasionem, quæ iusta se veritatis, crudelem sævitiam
per-

persuadet, nihil aliud appetens, nisi ut corrumpat atque dirumpat vinculum pacis & unitatis. Et in Præfat. ad Francisc. I. Franc. Reg. hanc esse artem Satana in angelum lucis se transfurantis, ait, ut miraculis, præstigia licet sint magis, quam veræ virtutes, imprudentes & imperitos deludat. Addimus, ut alios mittamus, cum prolixior allegatio plurium Interpretum & scriptorum, qui locum nostrum tractarunt, cordi nobis non sit, verba Jacobi Acontii. de Stratagemat. Satan. l. 1. p. m. 36. hunc μεταχηματισμὸν inter veteratorias Diaboli artes referentis. Si te quidem jam docuerit DEVS, tantum etiam addiderit lucis certitudinisque, ut hesitationi nullus sit relictus locus, tantum cavendum est, ne tibi fucum faciat Satanas, meminisse oportet, quantus ille veterator sit: quam belle SVB ANGELI LVCIS persona imponere noverit.

§. VII. Nos quo convenienti ἀναλόγει locum apostolicum pertractemus; i. ex connexione nostrorum verborum cum antecedentibus, Apostoli indagabimus Scopum. Est enim monente B. Hilario l. 4. de Trinit. intelligentia dictorum ex causis dicendi haurienda. Manifestum autem est vers. 12. & 13. capitis nostri XI. quod Apostolum in Pseudo-Apostolos invecus, quam versipelle hoc genus hominum sit monere intendat, cum, quo minus cautis, & qui fallendi artes parum intelligunt, imponat, personam Apostolorum Christi assumere non dubitant. Sic enim loquitur vers. 13. præcedenti: Οἱ γὰρ τοῖς τοῖς Πευδαπόστολοι ἐγγαταὶ δόλιοι μεταχηματισζόμενοι εἰς ἀποστόλους χειρῶν, nam ejusmodi falsi Apostoli, operarii dolosi, transformat se in Apostolos Christi: Se nimirum Apostolos vocantes, & Apostolicæ pietatis larva dolose assumpta se Corinthiis commendantes. Gloriam hanc veteratorum horum non solum inanem reddere Paulus studuit, sed &, ne genainæ γνώσεως, cap. hujus v. 6. jactan-

stantia, vel fallaci isto μετασχηματισμῷ, Corinthiis impo-
nant, non esse dolet, cur hoc nomine illi moveatur, nec
mirum, quod hi versipelles homines tali veteratoria arte u-
tantur, quandoquidem & ipse Satanas, cujus, uti v. 15. lo-
quitur Apostolus, illi sunt διάκονοι, *ministri*, μετασχηματίζεται
εἰς ἄγγελον φωτός, *transfiguratur in angelum lucis*, quem tan-
quam magistrum, & dominum imitantur, ad ejus se com-
ponentes exemplum. Munire ergo adversus Pseudo-Apo-
stolorum callidam & veteratoriam seductionem fideles
Corinthios intendit Apostolus, ne illorum pietatis larva,
ut illos audiant, decipiantur; & admonitionis suæ hanc ra-
tionem reddit, quod ipse etiam Diabolus, qui in illis efficax
est hac arte, in angelum lucis se transfigurans, tali larva fi-
deles deceptum eat. Unde subicit vers. 15. & μέγα ἐν, εἰ καὶ οἱ
διάκονοι αὐτοῦ, Satanae sc. μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης,
non magnum est igitur, si etiam ministri (illi ψευδαπόστολοι ἐρ-
γαταὶ δόλιοι, de quibus vers. 13.) *illius se transformant, quasi*
(essent) ministri justitiae. In his enim ὁ θεὸς τὰ ἀληθινὰ τέλη
ἐτήφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ ἀνγάσσει αὐτοῖς τὴν φωτι-
σμόν τῆς εὐαγγελίας τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, *deus hujus seculi excavit*
sensus infidelium, ut non splendeat illis illuminatio Evangelii glo-
riae Christi, 2. Cor. 4, 4.

§. VIII. Nec Pseudoapostolorum tantum hæc olim
erat fraus, sed derivata fuit hæc versutia dolosi hujus μετα-
σχηματισμοῦ etiam ad alios, similiter ἐργάτας δόλιους, operarios
dolosos, hæreticos nimirum, Gentiles etiam, vere cre-
dentium, & Christianismi alicujus externi speciem assu-
mentes. Sic enim B. Irenæus, Vir Apostolicus, l. 3. advers.
hæ. c. 19. f. m. 281 hæreticos *similia fidelibus locutos memo-*
ravit; de Simonianis l. 1. c. 30. affirmans, quod quamvis
non confiteantur nomen magistri sui ad seductionem reliquorum,

B

attia-

at tamen illius sententiam docuerint, Christi quidem Jesu nomen
 tanquam irritamentum praeferentes, Simonis autem Impietatem
 introducentes. Simili uero agnatis uero cum uisi fuerint
 Valentiniani, autor de iisdem est idem B. Irenaeus l. 3. c. 15. f.
 m. 173. quod quesi fuerint de nobis, quod cum similia nobiscum
 sentiant, sine causa abstineamus nos a communicatione eorum,
 & cum eadem dicant, & eandem habeant doctrinam, vocemus
 illos hereticos. Applicat hinc gloriosus Martyr Cyprianus
 de simplicit. Praelat. f. m. 163. locum nostrum ad haereticos,
 qui cum Evangelio Christi, & cum observatione ejus, & lege
 non stantes, Christianos se vocans, & ambulantes in tenebris,
 habere se lumen existimant, blandiente adversario atque fal-
 lente, qui secundum Apostoli uocem transfiguratur se uelut Ange-
 lum lucis, & ministros subornat suos, uelut ministros iustitiae,
 asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem
 sub obtentu spei, perfidiam sub pretextu fidei, Antichristum sub
 vocabulo Christi, ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem
 subtilitate frustrentur. Gentiles etiam, quo eo facilius in
 suas partes pertraherent Christianos, uel eo minus illos of-
 fendere, nonnunquam externam aliquam Christianismi
 speciem atque larvam leguntur induisse. Callidissimus sa-
 ne persecutor Julianus, memorante Paulo Diacono hist. Mis-
 cell. l. II. c. 33. resututurus ejecto Christianismo Paganis-
 mum, studuit ubique templa Paganorum, instructione & or-
 dine Christianae religionis, ornare sedibus atque processionibus,
 festinans ut Pagani Christianorum consueuerent officiis. In-
 ter alia ab Aquilegiensi Diacono enarrata, & hoc fuit, quod
 Paganorum dogmatibus atque monitionibus lectores suae super-
 stitionis instituerit, ad instar Clericorum, ut horas certas, &
 dies & orationes solenniter observarent. Mirum, tale quid
 factum esse, & adhuc fieri posse, negaturus Apostolus, dat
 rati-

rationem, particula γὰρ insinuatam, probatque, αὐτὰς γὰρ
inquirens, ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, ipse
enim *Satanas transfiguratur in angelum lucis.*

§. IX. Constat hæc propositio, rationem asserti
probantem continens, *subjecto & predicato.* Illud notatur
voce Σατανᾶς. De hoc enim dicitur, quod in angelum lu-
cis transfiguretur. Ipsum alias nomen Σατανᾶς dicitur ita
Græca inflexione ab Ebræorum שָׂטָן, quod *Petrus* 1. Epist. 5.
8. reddidit ἀντίδικον, quod significat *adversarium*, quod per
ἀντινομίασιν perpetuo humani generis adversario, Diabo-
lo, tribuitur, & in eundem singulari quadam ratione cadit.
Venerabiles Ecclesiæ quidam Doctores de nominis huius
origine aliter censent. *Irenæus* l. 5. c. 21. f. m. 469. *Satana*
verbum, inquit, *Hebraice apostatam significat.* Eadem *Ju-*
stini Martyris in Dial. cum Tryphone f. m. 331. est *Philologia.*
Diabolus, inquit, *a Jesu Satanas appellatur;* Nomen cum re-
bus ipsis, quas egit, congruens, indeque compositum, obtinere
indicante. Nam *Sata*, Judæorum & Syrorum voce apostata
est & desertor: Nomen autem *nas*, unde interpretatione eti-
am *serpens* vocatur, idem est, quod *Sata*, Ebræorum expositum
sermone. Εξ ὧν ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων, ἐν ὀνόματι γίνετ' Σατα-
νᾶς, ex quibus utrisque unum compositum nomen *Satanas.*
Verum etymologiam, & rationem nominis huius impositi-
onis, quam Spiritus S. dedit, merito præferimus. Quod
vero rectius a שָׂטָן, *adversatus est*, quam a שָׂטָן *declina-*
vit, Σατανᾶς Græcorum derivari dicatur, ex *Zachar.* 3, 1. pa-
tet. Dicitur enim ibi שָׂטָן & *Satan* stetisse ad dextram *Josue*
sacerdotis magni, שָׂטָן ad adversandum illi, ut sc. in iudicio
litigans actor adversatur reo, qui hinc a Græcis ἀντίδικοντες
dicuntur. Conf. *Platon.* l. 12. de LL. Ineptit vero *Ramban*,
Præf. in Hiobum, contendens, apud B. D. Seb. Schmid.

Comment. in Hiob. c. i. p. 23. *Satan esse angelum a DEO ad
adversandum; qui rectius a Theologis sua sponte factus ma-
litiosus DEI & piorum adversarius dicitur.* Ebraeos etiam
Sammaelis nomine absolute de Satana uti ex Maimonidis
Mor. Nevochim P. II. c. 30. docet Ludovic. de Dieu Animad.
in 2. Ep. ad Cor. c. ii. v. 3.

§. X. *Singulariter vero pro uno Diabolo, an vero*
Collective pro multitudine malorum, vox Satan, accipi de-
beat, prolixo caret difficultate. Certum id est, quod aequè
in plures, atque in unum cacodæmonem, callidus hic
μετασχηματισμός εἰς ἄγγελον φῶτος cadat. Non sane unius
tantum Diaboli, sed complurium spirituum malorum in-
fidiis obnoxii sumus, ita ut jam hic, jam ille, arte hac in no-
stri perniciem utatur. Et sicut filii hujus seculi non om-
nes uni Diabolo serviunt, sed diversis, ita nulli fraudulent
hujus μετασχηματισμῶς usurpatio, DEO permittente, dene-
ganda videtur. Nam ad hoc nequitiae genus nulli videtur
deesse versutia necessaria. Transfiguravit se in angelum
lucis serpens Evam decipiens, cujus Apostolus mentionem
facit vers. 3. nostri capitis: Fecit idem Satanas, in medio Fi-
liorum DEI, h. e. bonorum angelorum, veniens ad tribunal
DEI ad Hiobum accusandum. Hiob. I. 6. Fuisse enim u-
trinque unum eundemque numero spiritum cacodæmo-
nem, parum recte judicari censemus. Quod vero ex filiis
tenebrarum nonnulli, Magi sc. quorum etiam numero est
Marcus ille apud Psellum, de Operat. Dæmon. p. 82. Dæmo-
num, quoad vires phantasiae, usque eo insignem introdu-
xerint diversitatem, ut alios εἰμπυεῖς, καὶ ἀερεῖς, igneos &
aërios, varia imaginatione praeitos; alios aqueos & terre-
stres, minori phantasia valentes statuerint, id figmentum
est, notante ipso Porphyrio; qui memorante Eusebio Præ-
parat.

parat. Evangel. l. 4. c. 6. f. 143. *μάλις α φιλοσόφων δοκεῖ καὶ δαί-
μοσι καὶ οἷς φησὶ θεοῖς ὁμιλεῖναι, videtur inter Philosophos, ma-
ximam cum demonibus, & quos Deos vocat, habuisse consue-
tudinem; quod mali genit, δάμονες κακοποιοὶ & κακοεργοί,
sint πλῆρεις πάτης φαντασίας, καὶ ἀπατήσαι ἱκανοὶ διὰ τῆς τερα-
τῆργίας, omnigena imaginatione abundantes, & ad quemvis
præstigiis suis fallendum idonei, l. 2. de abst. §. 42. p. m. 85.
Quæ vel plagio, vel μετασχηματισμῷ alicui eis ἀγγελον φωτός,
quo Batansoti Diabolus imposuit, tribuere liceat.*

§. XI. Additur *subjecto* pronomen αὐτός. Sic enim
Apostolus: αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς. Notum est, quod pro-
nomen hoc & demonstrativum, & relativum sensum, di-
versum licet respectu, admittat. Hoc vero loco demonstra-
tivus rectius creditur obtinere, cum non præcesserit in an-
tecedentibus Satanæ mentio, quem pronomen αὐτός proin
referat, & ad quem sua significatione respiciat: sed mon-
strat potius, & ostendit voce hac Apostolus, quis ille sit,
qui Pseudo Apostolis exemplo prævit, quemque illi, per-
sonam Apostolorum Christi assumendo, sequuntur, Sata-
nas scil. quasi sic dicere velit Paulus: Non mirum est, quod
Pseudo-Apostoli sumta Apostolorum Christi larva, hac specie
fallere & imponere querant, cum ille ipse Satanas, cuius sunt
ministri, etiam larvam angeli lucis assumat. Cæterum quod
de hoc pronomine demonstrativo αὐτός a viris Græce doctis
alias etiam observatur, quod, apud Græcos præprimis,
quandoque etiam idem sit ac *ultroneum, spontaneum*, seu qui
ultra, & sponte aliquid facit, quod non solum ex Homero,
& aliis scriptoribus probant, sed & ex N. T. a B. Glassio Phi-
lol. S. l. 3. t. 2. p. 513. al. 188. docetur, ita & hoc loco non ma-
le id hanc habere dicitur significationem, ut sensus proin, &
connexio cum antecedentibus sic institui debeat: Non mi-

rum sc. est, Pseudoapostolos assumere figuram, & larvam Apostolorum Christi; ille ipse enim Satanas, cujus sunt ministri, proprio etiam motu, quo ad decipiendum prurit, in angelum lucis transfiguratur. Hoc modo pronomen αὐτός legitur Joh. ban. 16, 27. αὐτός γὰρ ἐστὶν ὁ πατήρ Φιλεῖ ὑμᾶς, ipse enim Pater, amat vos. Ubi connexionem hanc facit Glassius l. c. Non dico me rogaturum pro vobis patrem, ut vobis faveat: ipse enim sponte sua & ultro vos diligit, quia vos me amastis: Non dissimile est loquendi genus, quo in nostro loco Apostolus utitur.

§. XII. Prædicatum Propositionis Apostolicæ absolvitur verbis: μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, transfiguratur in angelum lucis. Hoc est quod de Satana Cacangelo enunciatur, & in alios pravos angelos etiam cadit, qui, quod versutam eorum malitiam, & inimitiam erga genus humanum concernit, omnes ejusdem sunt indolis, Gen. 3, 15. ut πάντα πειράζοντες μετὰ δόλῳ, nihil non vafre facitantes, a semet ipsis nos abducant, ut loquitur D. Athanasius in vit. Anton. t. 2. opp. f. m. 468. Μετασχηματίζειν vero quod attinet verbum, quod transfigurare, transformare, in aliam figuram traducere & convertere, immutare, personam transferre in, per figuram transferre, Lexicographi significare ajunt; etiam alibi N. T. id legitur, 1. Cor. 4. 6. ταῦτα μετεσχηματίσα, inquit Apostolus, εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶν, hæc, quæ in superioribus sc. dicta sunt, transfiguravi in me & Apollo; ut reddidit B. D. Schmidius noster. Erasmus ita: Hæc autem per figuram transtuli ad meipsum & in Apollo, per accommodationem sc. ad suam, & Apolli personam; conf. Chrysost. h. l. & schemate quodam sermonis, ut cum Vorstio loquitur E. duardus Leigh, Critic. Sac. p. 394. Αὐτὸς Φιλεῖ 3, 21. dicitur, quod Christus μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, transfigurabit

rabat corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso. Satis patet hunc μετασχηματισμόν, transfigurationem, diverſi generis eſſe a priori. Ille enim eſt verbalis, & conſiſtit in dicendo, & certa dictorum accommodatione ad Pauli & Apolli perſonam, ad quam etiam in verſione B. Lutherus reſpexit, ita Græcum reddens textum: **Solches aber habe ich auf mich und Apollo gedeutet:** Hæc vero transfiguratio fiet per phyſicam quandam, virtute licet θεοῦ infinita faciendam, & realem, quoad qualitates, immutationem, quæ in corpore noſtro, quando ex humili, vili, glorioſum fuerit factum, diverſæ ſunt futuræ, ſalva ipſa ſubſtantia ejuſdem. Relinquitur hinc, verbum μετασχηματίζω non certum quendam μετασχηματισμόν, nec definitam quandam converſionem ex una in aliam figuram, formam & ſpeciem, ejuſq; certum quendam & determinatum modum, ex vi vocis præciſe ſignificare; ſed ejuſ ſignificationem tam late patere, ut ad diverſas transfigurationes notandas adhiberi poſſit, ita ut qualis μετασχηματισμός intelligi debeat, ex circumſtantiis textus, & natura ſubjecti, quod ejuſmodi transfigurationem patitur, explicandum ſit, cum talia etiam ſint prædicata, qualia permittuntur a ſubjectis. Dicimus proin, quod μετασχηματισμός ille, quando dicitur, quod Satanas μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, neque grammaticus, neque Phyſicus ſit, vel quoad ſubſtantiam ipſam Diaboli, uti Ovidius in libris Metamorphoſeon ejuſmodi tranſmutationes ſubſtantiarum, & converſiones ex una ſpecie in aliam, ex Poetica cecinit licentia; vel quoad qualitates, quaſi diverſas, & vere angelicas ita transfiguratus conſequatur; ſed moralis potius, aſſumptis boni angeli moribus, dictis, factis, perſona, & ſpecie externa, nulla quoad ipſius ſubſtantiam, & qualitates facta immu-

immutatione: *Er bleibt der alte böse Feind.* Consentiunt *Chrysostomus, Theophylactus, Theodoretus*, quos supra audivimus. Nimirum qualis μετασχηματισμός Pseudo-Apostolorum, callide μετασχηματιζομένων εἰς ἀποστόλους χεῖρ, personam Apostolorum Christi assumentium, talis & μετασχηματισμός, transfiguratio Satanæ: Hunc enim illi ceu ministri & discipuli imitantur, & ei hoc facto similes redduntur. At illorum transfiguratio est moralis, ratione personæ, & morum Apostolorum Christi, quos assumerunt imitando. Ergo & Satanæ, sanctos angelos, illorumque mores imitando, fucum facientis, non naturam aut qualitates suas immutantis.

§. XIII. *Terminus hujus transfigurationis significatur verbis, εἰς ἄγγελον φωτός, in angelum lucis.* In omni mutatione, cujus species est μετασχηματισμός duo dantur *Termini, a quo, & ad quem.* Illum appellamus schema & habitum Satanæ verum, ut est angelus tenebrarum, quem fallaci hac transfiguratione occultare, & tegere quarit, assumpto schemate angeli lucis, quod est terminus *ad quem.* Docet hoc propositio εἰς, quæ uti alias motum ad aliquid significat, ita hoc loco terminum ad quem transfigurationis dæmoniæ, de qua Apostolo sermo, connotat, qui est schema *angeli lucis.* Prolixiori res non indiget explicatione.

§. XIV. Ἄγγελος φωτός itaque quis sit, & dicatur, potius dispiciendum. Officii vero, non naturæ nomen esse vocem ἄγγελος, notum est. Mittuntur enim ad nunciandum id, quod angelorum Dominus jusserit, *Luc. 1, 26.* Nomen naturæ est *spiritus. Ebr. 1, 14.* Quamquam vero frequentius in sacris de creaturis usurpetur, falluntur tamen, qui solis creaturis nomen hoc in scripturis tribui existimant; nostro licet loco de spiritu creato intelligi debeat, sic

hic ferentibus circumstantiis, quæ non monent, ut a frequentiori significatione abeamus; licet nomen ἄγγελος, cui respondet Ebraeorum מַלְאָךְ, nullam inferat inferioritatem, sed aliunde ad illam restringi debeat, ceu alibi disputatur. Conf. B. D. Seb. Schmidii Colleg. Bibl. V. T. Loc. 4. D. 1. §. 10. p. 196. Quemadmodum &, cum de angelis bonis & malis nomen hoc dicitur, additæ limitationes & restrictiones ostendunt, num de his, an de illis sermo sit. Sic in nostro loco addita determinatio τοῦ φωτός, non alterius παναγγελίας, sed boni speciem angeli Satanam assumere hoc dici loco, sat convincit.

§. XV. Cæterum quid sibi τὸ φῶς h. l. velit, & cur boni angeli ἄγγελοι φωτός dicantur, supra Interpretes audivimus. Chrysostomus angelum lucis opponit Diabolis tenebris, angelis tenebrarum; quod bene quidem, sed nondum satis dici videtur. Plus loquitur Theophylactus, cui φῶς est genitivus objecti, ita ut angelus lucis sit, qui denunciat & proficitur DEVM esse lucem, cum ipse lux sit. Per lucem etiam DEVM intelligi debere, non displicuisse credimus Theodoreto, quando Diabolo angelorum σχῆμα imitanti, morem, ait, esse divina imitari: quem hoc facere censet, quando angeli lucis, h. e. angeli DEI σχῆμα induit, & talem imitatur; cum qui angelum DEI, & divina imagine præditum imitatur, divina imitari dici queat. Et sane DEVM lucem esse, & dici, certum est. Ὁ Θεὸς φῶς ἐστίν, DEVS lux est, dicitur 1. Job. 1. 5. Cujus significationem non satis exprimit Oecumenius, in Explicat. h. l. Lux, inquit, spiritualis, φῶς νοερόν, DEUS dicitur, agitando animam nostram oculos ad sui susceptionem, & ab his omnibus materialibus averrens, atque ad solum sui desiderium amatorio affectu urgens. Varia alias Lux notat in scripturis, ceu Flacius in Clav. f. 603. sq. & B. Dorsch.

Dorſch. in *Pentad. Prælim. Confid. §. 28. p. 19.* obſervant; at de DEO uſurpata, ut *1. Job. 1, 5.* proprie & primo de illo dicitur, minimeque figurate, cum primus ejus conceptus ſit το αὐτοφῶς, monente B. Dannhauvero *Hodof. p. 190.* & proluxius explicante B. D. *Sebaſt. Schmidio*, in *Auctar. ad Formul. Concord. Repet. Diſp. VII. §. 14.* Significatque eſſentiam DEI ſapientiſſimam, omniſciam, puriſſimam, ſanctiſſimam. *Lux dicitur DEVS*, ait D. *Hunnius Comment. in 1. Johann. 1, 5.* hoc eſt ſinceriſſima plane, puriſſimaque eſſentia, cui nihil vitii, nihil ignorantia, malitiaque ſit admixtum: lux ſc. b. e. ſapientia abſque ignorantia, veritas ſine mendacio, innocentia ſine labe criminis, juſtitia & ſanctitas abſque ulla iniquitate. *Ἀνδρωπῶτα δὲ* autem loquitur ſcriptura, quando DEUS in luce inaccessa habitare dicitur *1. Tim. 6, 16.* vel lumine ſicut veſtimento amictus, *Pſalm. 104, 2.* *Secundario* autem dicitur de luce rerum creatarum, tam ſpiritualium, quam corporalium; quanquam lux ſpirituum creatorum præſtantior ſit luce corporum. Luce ſolis, atque reliquarum facularum mundi in firmamento ſcintillantium, nil pulchrius; quod *Thales* etiam apud *Plutarch. in Conviv. f. 153.* intelligens, quid pulcherrimum ſit, interrogatus; reſpondit: *Lux*: ſuperatur tamen illa luce ſpirituū. Nec cenſendum eſt, quando ſpiritibus lux tribuitur, ita ut lux alia corporalis, alia ſpiritualis dicatur, æquivoce id fieri, vel ſæpiam lucis diſiſionem eſſe æquivoci in ſua æquivocata; ſed univoce hæc ſit attributio, ſpecie licet lux corporum a luce ſpirituum diſferre cenſeri debeat, inferioris etiam ordinis illorum lux, quam horum ſit, imo tantum imago quædam lucis ſpirituum. Ex rebus enim ſub ſenſu cadentibus nulla datur, quæ illam ſpirituum pulchritudinem atque perfectionem ſic repræſentat, quam lux. Unde quanquam vocabulum

cabulum lucis a corpore lucido desumptum videri queat, res
tamen luce notata, vere, & proprie, & nobiliori quadam
ratione in spiritibus, quam in corporibus datur: eminen-
tissime vero & potissimum in DEO. Conf. *Dorsch.* l. c. §. 30.
& B. D. *Seb. Schmid.* l. c. Sicut itaque corpora lucida, &
tenebrosa dantur, ita quoque dantur spiritus lucidi, & spiri-
tus tenebrosi. Illi dicuntur spiritus lucis, hi spiritus tene-
brarum, per Ebraismum, alias etiam Paulo in Epistolis fre-
quentatum, quo *inter duo substantiva in statu regiminis posita*
modo prius, modo posterius, ut h. l. *adjectivi loco est*; de quo
Glass. Phil. S. l. 3. t. 1. p. 33. sqq. al. p. 400. sq. Hoc modo
angelus lucis in nostro loco notabit *angelum lucidum*, angelo
tenebrarum, qualis est Satanas, oppositum. Quanquam
vero contra fidei analogiam non sit, si, quando de *angelo lu-*
cis sermo, per τὸ φῶς, *lux*, DEUS intelligatur, cui *ναὶ ἐξ ὧν*,
& significatione maxime primaria hoc prädicatum compe-
tit, ita ut *angelus lucis* sit *angelus DEI*, prout etiam *Cajetanus*
explicavit; & *angelum lucis* imitari, sit *μυμῶς τὸ θεῖον*, *divi-*
na imitari, angelum DEI sc. quod *Theodoretus* velle videtur:
Nihilominus cum & angeli boni propriam suam lucem ha-
bent, a qua vere, proprie, & simpliciter etiam lucidi, & an-
geli lucis dicuntur, magis propria etiam, atque simplex, at-
que naturæ rei convenientior est interpretatio, si *lucem* de
propria angelorum luce explicamus, de luce angelica, ita
ut ab hac potius angeli lucis, seu lucidi denominentur,
quam si per angelum lucis in sensu literali intelligimus an-
gelum DEI, etsi in sensu identico is qui angelus bonus est,
etiam DEI angelus sit. Consentiant plures etiam inter-
pretes supra allegati.

S. XVI. A propria hac luce, & subjective angelis
inexistente, dicuntur a *Hiobo* c. 38, 7. *stella matutina*, seu
C 2 contra

contra *Mercerum* & *Diodatum*, B. D. *Sebast. Schmid.* cum in Comm. h. l. tum in Colleg. Bibl. V. T. Loc. VI. de Ang. d. 2. Contra *Grotium* autem, *stellas proprie dictas, & astra lucidissima*, cum illis intelligentem, D. *Calov.* Bibl. illustr. h. l. probavit; ob sanctitatis scil. sapientiae, puritatis, spiritualis simplicitatis, & pulchritudinis splendorem, propter quem lucidissimarum stellarum elogio notantur. Annuit ex Reformatis *Essenius* Theol. Dogm. c. 7. §. 12. p. 196. Cate- rum lux hæc angelica, unde lucidissimi hi spiritus angeli lucis appellantur, est ipsa divina imago, in qua ab initio fuerunt creati, quamque sibi concreatam retinuerunt, & cu- jus splendore tenebris peccatorum nunquam exciderunt. Derivata proinde eadem angelorum lux est, & lucis summæ primæque quædam participatio, atque imago, in intelle- ctu, voluntate, & affectibus etiam angelicis existens, quo- ad sapientiam, sanctitatem, justitiam atque puritatem, in angelis pleno jubare, finita tamen, & accidentaria quadam ratione resplendentem. Quemadmodum itaque ima- go DEI in creaturis sapientiam plenam & perfectam, justitiam & sanctitatem, puritatem item, & integritatem insert, *Coloss. 3, 10. Eph. 4, 18. 23. 24.* ita quoque lux spirituum crea- torum, angelorum, in quibus divinæ lucis imago refulget, dicit sapientiam errori oppositam, veritatem fraudi contra- riam, sanctitatem a peccato immunem, puritatem omnis scedæ labis nesciam, justitiam iniquitatis expertem, integri- tatem denique incorruptam. Uno verbo, ut loquitur B. D. *Seb. Schmid.* Auctar. ad F. C. diff. 7. §. 18. *lux spirituum creato- rum est bonitatis puræ sine malitia participatio.* Consentit his quæ diximus ex venerabili Patrum choro *Greg. Nazianz.* Orat. in sanct. Baptism. f. m. 238. Θεός, inquiens, μέν ἑστὶ Φῶς, τὸ ἀνεξήγητον, καὶ ἀπρόσβλητον, καὶ ἀβύβητον. Φῶς δὲ λέγω, τὸ ἐν πα- τέρι,

τὸν ἵππον, καὶ αἰὶν τὸν πνεύματι θεωρεῖμενον. Διὺτερον δὲ Φῶς ἀγ-
γελῶν, τὸ πρῶτον Φῶς ἀπορροή τις ἢ μετασία, τῇ πρὸς αὐ-
τὸν νέουσι καὶ ὑπεργία καὶ φωτισμὸν ἔχουσα, *DEVS lumen est sub-*
limissimum, inaccessibile, ac ineffabile; lumen, inquam,
quod in Patre, Filio, & Sp. S. contemplabile, SECVNDVM
LVMEN ANGELVS EST, primi illius luminis defluxus qui-
dam, ac dependentia, cujus intuitu & ministerio splendorem ob-
tinet.

§. XVII. Talem vero boni angeli speciem assumere,
talem angeli lucidi, & splendore lucis divinæ imaginis ful-
gentis habitum, *ἡμίμα*, induere cum solet Satanas, purita-
tem, veritatem, sanctitatem, & integritatem, ac si vere de
illa participaret, dicendo & agendo præ se ferens; quarum
μεθεδαιῶν beneficio, *Eph. 6, 11.* id præstet, quibusque modis
in angelum lucis se transfiguret, scriptura sacra, & historia
Ecclesiastica docet. Non repetimus, quæ supra commen-
tatores de hac Satanæ versutia satis bene dixerunt, diversi-
mode illam notantes. Varii nimirum modi sunt, quibus
sanctitate, integritate, veritate, & benignitate simulata,
malitiam, inimicitias erga genus humanum, & nocendi
studium, mendacia etiam, it occultatum nequam Proteus,
tenebris suis aliquam lucis speciem addens, & externa pie-
tatis larva, assumptoque fictæ sanctimonix habitu se com-
mendans; quos omnes enarrare, cum *βέδω* nequitix
diabolicæ, tum prolixior iusto futura versatilis hujus, & ex
se feracis versutix explicatio prohibet. Quid filiis tene-
brarum hic videatur, & quomodo malorum Dæmonum
ὑπερλόν καὶ *ἡδω*, *subdolum ingenium & morem* accusent, vide a-
pud *Porphy. de abst. l. 2. §. 39. sqq.* Quanquam & quæ de
bonis Dæmonibus garrir virulentus *Batanxotes*, vel pro plagio
quodam, vel pro *ἡμίματι*, quo mali Dæmones huic suo te-
nebra-

nebrarum filio imposuerunt, habenda esse censuerim, ceu supra dictum.

§. XVIII. Legitur tamen fecisse hoc Satanam primo *visibiliter*, seu potius *sensibiliter*, uti occupato serpente singularem prae se ferens erga Protoplastos benevolentiam, & commiserationem, ob Dei malevolentiam, ceu nequiter calumniatus est, & θεότητος ἐλπίδα, *divinitatis speciem* faciens, *miserum fefellit hominem*, uti *Damascenus* loquitur 2. de Orth. Fid. c. 30. quod etiam exemplum ante oculos habuisse videtur *Paulus*, locum nostrum exarans, v. 3. c. 11. 2. Cor. Varias hoc nomine exponere solent apparitiones Satanæ *Cornel. a Lap. Com. ad l. nostrum*, & alii, ex *Palladio*, *Sulpitio Severo*, & vitæ PP. scriptoribus, quas suo loco relinquimus. Simius Dei Satan est. Unde sicut divinae variarunt apparitiones, & revelationum Propheticarum modi, ita & variis modis in angelum lucis, ejusmodi apparitionum & revelationum modos imitando, se transformavit Stygius Proteus. Audibili hinc etiam voce saepe fuit usus, *Phantasia* quoque non minus varie illudens: Nec de variis *suggestionibus* quid dicam, quibus non impii tantum, sed & pii sunt obnoxii, quibusque invisibiliter imposuit, & imponere studet, bona etiam nonnunquam immittens, quo ad mala seducat. Unde etiam vera dicendo mentitur, quia non loquitur veraciter, sed intentione fallendi. Cordate B. Dannhauv. noster Theol. Conscient. t. I. p. 471. *Sathan*, inquit, *lucifuga suum regnum propagat visionibus, apparitionibus, signis mirificis, Prophetiis; cujusmodi spectra quis satis penetret?*

§. XIX. Passim etiam alibi leguntur exempla illorum, quibus hæc Diaboli larva imposuit. Magi *Theurgici* dicti, quibus ex pacto servierunt Dæmones, quales fuerunt Orpheus,

Orpheus, Amphion, Zabratius, Zamolxis, Pythagoras, Jamblichus, & complures alii, decepti, de amica quandam cum pravis his spiritibus, quos pro bonis habuerunt, gloriati sunt communicatione. De Magis Persarum Diog. Laert. de Vit. Philos. in Proœm. auctor est, quod *Dæmones sibi apparere docuerint.* Eunapius etiam Vit. Sophist. de Jamblichio pag. m. 26. refert, quod in thermis Gadarenis duos Dæmones de fontis imo, *forma duorum pusionum nigrissimorum, exciverit, qui circumfusi arctis complexibus Jamblichio velut naturali patri inhaeserunt; quos ille in proprias mox restituit sedes.* Οὐκείαι λήξεις hæ dicuntur Eunapio: suntque locus qui Act. I. 24. dicitur ὁ τόπος τῶν ὀιδίων, malis s. spiritibus, & damnatis. Quo vero Magi hi Dæmones experirentur sibi obsequentes, puritatis, & sanctitatis studiosi esse debebant, ceu ex Chaldaicis constat Oraculis, & a Porphyrio docetur de abst. l. 2. §. 49. 61. atque de Jamblichio Eunapius l. c. refert, quod *ob iustitiam cultum, facilem ad Deorum aures accessum habuerit.*

§. XX. *Historia Ecclesiastica etiam, ceu ex Irenæo supra notare incepimus, complura enarrat, quæ versipellis Satanæ, Angelum lucis mentientis, fraudes detegunt. In primo sane seculo ipsi Pseudapostoli hoc habentur a Paulo numero. Ipsorum enim Apostolorum Christi personam assumentes, per illos Satanas, cujus sunt ministri, in angelum lucis se transformavit. Epiphanius certe Hæres. 28. tom. i. f. iii. horum Pseudo-Apostolorum autorem ipsum Cerinthum facit, Cerinthianos illos ipsos esse contendens, quos Paulus falsos Apostolos vocat, operadores dolosos, transformantes se in Apostolos. De communicatione cum angelis, quæ mentitus fuerit, qualesque jactaverit revelationes, ex Cajo quodam docuit Euseb. H. E. 3. 25. In secundo*
seculo

seculo licet Diabolus impostor suos *veraguariorum* fallaces in Carpocratianis, revelationes jactantibus, Adamianis, statum integritatis sibi arrogantibus, Encratitis, aliisque, exhibuerit; plane tamen singulare fuit, quod de Montano, & Montanistis traditur, in quibus Satanas singulare specimen transfigurationis in angelum lucis videtur voluisse dare; quorum fraude etiam Tertullianus fuit deceptus. Hi, memorante Baronio t. 2. Annal. f. m. 176. Ovinis pellibus lupos induentes, vitam optimis compositam moribus, abstinencia præsertim exultantem, extrinsecus præ se tulerunt, insuper & miraculorum virtutem sibi arrogantes, ita ut toti orbi conspicui facti, & in admiratione habiti, omnibus præconiis & laudibus fuerint prædicati: Usque eo multi istorum composita larva sunt decepti. Nil de jactatis, a foeminis etiam, revelationibus, visionibus, apparitionibus, Christi etiam, dicam. Conf. Augustin. de hæres. c. 27. Quintilla, seu Priscilla, variant enim quantum ad nomen scriptores, ad se somno correptam, Christum descendisse, ac se cum ejusmodi habitu, dormisse deliravit, Dæmone decepta. *Εἰδὲα. Φησὶ, γυναικὸς* NB. *ἐξηματισμένῃ ἐν ὅλῃ λαμπρῇ ἡλθε ὁ Χριστός, μυλιέβρι specie, ac veste splendida venit ad me Christus, mibique sapientiam indidit, atque hunc locum sanctum esse significavit; in eumque s. Hierusalem delabi.* In seculo tertio luit hoc angeli lucis schemate Satanas in Novatianis, qui & Cathari dicti sunt, memorante Eusebio, l. 6. H. E. c. 42. Theoderet. t. IV. opp. hæret. Fab. l. 3, c. 5. quod sibi ipsis arrogarunt propter munditiem, cujus hypocrisin prolixius notavit l. c. Theodoretus, perfectæ renovationis possibilitatem urgentes, & studium securitatis profligandæ præ se ferentes. Arium etiam agitans in sec. quarto, pietatis larvam quoque induit. Et si enim hic Diabolico furore percitus, æternam Christi

Christi Deitatem impugnatum iverit, cum orthodoxis ta-
men loqui ex scripturis studebat. Sic enim malleus hære-
ticorum, *Athanasius*, t. I. opp. Orat. II. contra Arian. f. m.
307. Ariana hæresis ὑποκρίνεται περιβαλλομένη τὰς τῶν γενομένων
λέξεις ὡς ὁ πατήρ αὐτῆς ὁ διάβολος, speciem suam dissimulat,
& literarum sacrarum vocibus quasi honesto cultu induitur, ut
pater ejus Diabolus; ac satagit denuo intrare in Paradisum Ec-
clesiæ, quo sub specie Christianismi nonnullos seducat. Acces-
sit externa & fucata morum sanctitas, qua sanctimoniam vi-
tæ etiam orthodoxorum superarunt. Ne de jactatis ab A-
riomanitis revelationibus quid dicam. Etiam Colloquia Di-
vina *Donatus* jactavit, memorante *Baronio* t. 3. Annal. f. m.
413. cujus sectatores angelicam sanctitatem ab hominibus re-
quisiverunt, notante *Danao* ad August. de hæres. c. 69. p.
319. qui superiori, & nostro seculo, in Anabaptistis & Puri-
tanis revixerunt. Constat præterea, ut de *Luciferianis*,
Audeanis taceam, inter eos qui de *Messalianis* scripserunt,
quod de singulari quadam cum Sp. S. communicatione glo-
riati fuerint, nil nisi preces urgentes. Sic enim *Theodoret*.
H. E. l. 4. c. 10. *Enthusiastæ* dicuntur, quod *Demonis* cujusdam
vim recipiant, quam πνεύματος αἰγῆς πάρεσθαι, Sp. S. presen-
tiam esse putant. Mox addit, quod somno se dedentes, τὰς
τῶν ὁνείρων φαντασίας ὡς ἰσχυρὰς prophetias appellarint;
ἐν θυσίᾳ μὲν secundum *Harmoniop.* de sect. p. m. 572. Pertin-
et huc *Adelphii* confessio, & explicatio, qua ratione im-
pium hoc genus hominum Sp. S. accedere, recedente spi-
ritu nequam, crediderit. Quintum seculum Satanae in an-
gelum lucis μετασχηματισμὸν exhibuit in *Pelagianis* inprimis.
Latens enim *Pelagius*, ut *Baronius* rursus loquitur t. 5. An-
nal. f. 330. ad ann. Chr. 411. sub monastico habitu, novus Pro-
teus pro loco, tempore, atque personis sermonem mutans, cum
D
sanctis

sanctis sanctus aequè apparere conatus est. Autor etiam est, qui sectæ hujus fraudes intime cognovit, B. *Augustinus* de hæres. ad Quodvult. c. 88. quod sectarii hi in id progressi fuerint, ut dixerint, vitam justorum in hoc seculo nullam omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine macula & ruga. Iisdem artibus in sequentibus seculis grassatus est Proteus infernalis, ceu, ut alia mittamus, Muhamedis exemplo cognoscitur. Epilepticus enim cum hic esset, Archangelum Gabrielem de cælo descendentem ad se, divina quedam arcanaque sibi revelare, cujus conspectum quia ferre non posset, se oborta ex metu vertigine humi procumbere mentitus est, scriptore Zonara t. III. Anal. f. 127. add. Hottinger. Hist. Orient. l. i. p. 14. seqq.

§. XXI. Sufficit ergo consensus quinquesecularis quoad vëteratorium hunc Satanæ μεταγνατισμόν. Nostrum, & superius seculum, easdem antiqui Veteratoris vidit artes in Fanaticis. Noti sunt superioris seculi homines, Nicol. Storck, Tom. Muncker colloquia, & angelicas revelationes jactantes; ex quibus Munckeri hoc mendacium præprimis fuerat, quod se DEI jussu cuncta agere finxerat, in somniis propositi sui fundamentum collocans Sleidano memorante l. 5. Urgebat, eodem scriptore, inter alia, castigandum esse corpus, & macerandum jejunium ac vestitu simplici, componendum esse vultum ad austeritatem. Scripsit contra generis hujus homines B. Lutherus egregium illum tractatum, ejusque partem II. potiss. wider die himmlischen Propheten / qui legitur tom. 3. Altenb. Munckerus hic fundamenta jecit fanaticæ Anabaptistarum & Enthusiastarum sectæ, notante Hoornbeck. Sum. Controv. l. 5. de Anabapt. p. 338. seqq. Supra jam ex Calvino audivimus, qua ratione Anabaptistæ nullum cætum Christi esse agnoverint, nisi in quo
omni

omni ex parte reluceat angelica perfectio; ex prophetiis & revelationibus seditiones & turbas cientes, ceu tragædia Monasteriensis satis docuit. Nolo camarinam movere, facta mentione prolixiori *Somnii*, quod *Zyvinglius* suæ sententiæ, in Controversia Sacramentaria, prætere non dubitavit, de *monitore*, de quo ignoravit, *ater an albus fuit*: vid. B. *Dannhann*. H. C. Phant. I. p. 62. sqq. Turbulentus etiam iste in Anglia spiritus, qui multiplici sectarum schemate monstrosus, in nefandum Caroli I. parricidium tandem an. 1649. desæviit, sub *Puritanismi* nomine primo innotuit. Longe ante jam Puritanismum illum, ex quo natus erat, hoc nomine suspectum habuit Jacob. I. ut ex Præf. *Doni* ejusdem patet. Plus ceteris in religione, ac *Puritate sinceri* bi Novatores esse, ac aliis videri volebant, memorante *Leto* in Comp. H. U. c. 33. impudentes *adiaphororum* hostes. Natus est ex fanaticis his ac Anabaptisticis seminiis, sub majoris Puritatis velo fallaci, *Brovvnismus*, *Separatismus*, *Independentismus*, qui tandem in *Quackerismum*, & famosam istam Tremulorum Enthusiastarum, præ aliis majorem perfectionem jactantium, sectam despumavit. Prolixius hæc legi possunt explicata ab *Honorio Reggio*, de Stat. Eccl. Brit. *Hoornbeck*. in Sum. Controv. de Anabapt. Enthusiast. & Brovvnistis, & in nostra *Colluvie Quackerorum* art. II. Cordate *Creygthonus* in Hist. C. E. Præf. ad Lect. de Anglicis istis sectariis notavit, illos præter arcana spirituum dictamina nil approbare, nec audire quengquam se pati, nisi qui eorum mendacia propugnat, & rabiosa facinora PIGMENTIS SIC DEALBAT, ut ipsos a nativis hominibus solos patriæ libertatis vindices, cultoresq. purissimæ religionis astruere videatur. Eodem, jactatam quod attinet perfectionem, fastu laborarunt in Germania *Weigeliani*, *Fratres Rosæ crucis*, aliique,

aliique, qui singularis cujusdam sanctitatis speciem præ se ferentes, perniciofa simul disseminarunt dogmata. Conf. *Gerhardi* Dispp. Theol. P. II. de Nov. Fanat. Ita Rempubl. Ecclesiam, ejusque orthodoxiam turbaturus Sathanas, habitum angeli lucis induit, sanctitatis schemate illudens.

§. XXII. Caterum præter hunc fictæ pietatis & sanctitatis *μεταγνητισμόν*, etiam haud raro, ubi operæ pretium esse observat spiritus mendax, singularis concordia, & fraternæ in Christo Charitatis speciem præ se ferens, schemate Syncretistico illudere parum cautis, & in fidei deposito conservando languidioribus, solitus fuit. Nimirum uti PURITANISMO, & PHARISAISMO, sudes in oculis sunt *αἰδία Πογγ*, & libertas Christiana; ita SYNCRETISMUS fallaci concordia religionum dissentientium ineundæ vultu, laxatis etiam disciplina Christianæ vinculis, tolerantiam & fraternam charitatem, nulla fidei existente consanguinitate, melioremque Ecclesiæ statum offert. Jure vero B. *Dannhauv*. Theol. Consc. t. I. p. 633. machinam hanc *multum toxicum, sepulchrum dealbatum, Demonem angelica larva indutum, mysterium fraudis* appellavit. Facies hæc quomodo variaverit, varietque, ex Historia sacra & Ecclesiastica cognoscitur. Nostro autem quid actum fuerit seculo, tentatumque, *Calixti, Duræi, Dannhavveri, Hülfemanni, Calovii* scripta, hoc nomine edita, Acta item *Synodi Charontensis*, & *Colloquii Cassellani* docent. Finis est religionum confusio, apostasia, Libertinismus, religio Eclectica, & tandem Atheismus.

§. XXIII. Caterum hæc non sic intelligi debent, quasi vera & sincera pietas, quæ est fructus Sp. S. *Gal. 5, 22. seqq.* & in qua excolenda multi justo sunt negligentiores, nobis non cordi, curæque esse debeat; vel ad renovationis etiam

etiam incrementum non contendendum indies magis foret : *Accepistis a nobis*, inquit Apostolus I. Thess. 4, 1. τὸ πῶς
 θεὸς ὑμᾶς περισπαδεῖν καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισέυητε μᾶλλον,
 quomodo oporteat vos versari, & placere DEO, ut abundetis
 magis. Vel negaremus, multos libertate Christiana abusus,
 debitos in renovatione & sanctificatione profectus
 negligere, quibus studium pietatis genuinæ, quæ ad sancti-
 ficationem & renovationem quotidianam pertinet, om-
 nino inculcari debet : Licet ab ἀκμῇ hujus renovationis
 usque eo remoti in hac vita maneamus, ut, si omnia etiam
 fecerimus, Christo præcipiente Luc. 17, 10. dicere debeamus,
 ὅτι δούλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, servi non frugi sumus. Quanquam
 enim Heinsio Exerc. sacr. c. 15. ἀχρεῖοι sine dubio h. l. sit
 humilis, abjectus, ταπεινός ; cordate tamen contra statuit
 B. D. Seb. Schmid. in Diss. super h. l. de Merito, quod non
 appareat, quare a certâ, & nota significatione vocum δούλος
 ἀχρεῖος, servus inutilis, vel nequam, & non frugi potius, h. e.
 qui longe non præstat quod præstare debet, discedendum
 sit. Conf. Matth. 25, 50. Tentanda, ait, sane prius sunt o-
 mnia, quam a nota & certâ vocum significatione discedendum.
 Quare nos in ista significatione permanemus, statuimusque,
 Dominum velle, ut nos dicamus servos nequam, servos qui non
 præstent præstanda, etiam tum, cum omnia præstitimus. Gra-
 tis vero dicitur humilitatem tantum hic præcipi a Christo,
 uti apud Bellarm. 5. de Justif. c. 5. hæc legitur exceptio. In-
 telligitur enim dicere, quod requirit inesse, notatque con-
 fessionem, & agnitionem rei, prout revera se habet. Ni-
 mirum quod, si omnia fecerimus, quæ præcepta nobis sunt,
 cum magna, tantaque imperfectione a nobis illa facta esse
 censerî debeant, quæ a renovationis perfectione longe
 absit.

§. XXIV. Studium vero concordiae Ecclesiasticae quod attinet, etsi rixae, ambitio, dissidia, nobis non placent, nolumus tamen imagine pietatis, & pacis, Diabolum nobis imponere, & insidioso glaucomate simplicitatis nos fallere, conjungentes cum nostro loco verba Pauli 1. Cor. V. 6. X, 21. 2. Cor. VI. 14. Phil. 1, 10. Addimus proin monitum in fraudibus hujusmodi detegendis exercitiss. Theol. B. Dannbaw. Myst. Syncret. p. 66. Eadem serpentis antiqui, a quo nobis tam provide cavet Apostolus 2. Cor. 11. qua Rheni nostri est indoles: litori nunc ulteriori gravior incumbit, nunc ulteriori addit, demitve, nunquam accolis aequus: Ita versipellis ille spiritus in omnia extrema fertur. Cum Polemica ardent, friget pietas: Cum haec incalescit, ac ad Enthusiasmos inclinatur, illa proscribuntur. Nunquam tamen ita male cum rebus humanis actum est, quin ex ungue leonem, ex spuma draconem, e vestigio feram indagare potuerint, ac discernere vera a confuso, divinum ab humano carnis invento vigiles τῆς ἀληθείας θήγυσται, semper est pes quam retegere non potest is, qui angelum lucis menitur.

§. XXV. Format Bresserus l. 5. de consc. c. 12. n. 99. quaestionem, an peccatum sit adorare diabolum casu, quo apparet specie Christi crucifixi, affirmatque casu, si is cui apparet invincibiliter Deum esse ignorat, quia tum simpliciter & absolute Christus adoratur, non diabolus. Exempla diaboli sic apparentis enarrat Cornel. a Lap. Com. ad nostrum locum. Thyraeus de Apparit. Christ. Sacr. tract. II. c. 22. p. m. 219 sqq. etiam apparitiones Christi sacramentales sub peregrinis quandoque speciebus Dæmonum opera fieri posse, factaque contendit, exemplisque probare nititur. Si enim, inquit, Dæmones Christi speciem, atque imaginem, absque sacramento aliquando exhibuerunt, quid prohibet exhibeant praesente? Addit tamen, sola sensuum illusionem, absque ulla reali sacramenti immutatione, (qualem nos penitus negamus,) illas apparitiones fieri. Nolumus de hac fraude diaboli, & exemplorum qualitate, cum Thyraeo contendere. Casum autem, data ejusmodi apparitione, a Bressero propositum, quod attinet, Thomas 2. 2. q. 10. art. 2. ad 3. monet, quod ille qui credit malum angelum esse bonum, non dissentit ab eo quod est fidei: quia sensus corporis fallitur, mens vero non remouetur a vera,

a vera, rectaque sententia: Sed si aliquis Satana adhereret, cum incipit ad sua adducere, id est ad mala & falsa, tum non careret peccato. Verum invincibilis ignorantia nondum est probata, cum omnes visiones, apparitiones, & revelationes, nobis, qui hodie ad legem & testimonium tantum Es. 8, 20. ad Mosen & Prophetas Luc. 16, 29. remittimur, suspectæ esse debent. Et cum diabolus angelum lucis induerit sapissime, & induat adhuc, tutius, & rectius, istæ apparitiones rejiciuntur. Gal. 1, 8. Certe qui probabili, imo certissimo, & præsentissimo peccandi periculo se exponit, cui se exponere non debet, quod fit illo, quem ponimus casu, ille a peccato non est immunis, licet non ex malitia peccet. Negari etiam nequit, quin diabolus pro Christo adorans erret in applicatione, quæ cum non satis caute fuit instituta, & vincibilis, in foro conscientiæ est inexcusabilis. Nec simpliciter admittitur, mentem a vera sententia non removeri. Licet enim hoc verum sit quoad conceptum formalem, non verum tamen est quoad conceptum objectivum, in quo non datur error simpliciter invincibilis, modo teipsum non præcipites, sed verbi divini monita sequaris, seu exempla a Cornel. a Lapide, ab ipso etiam Thyrao allata confirmant. Sui proditor est diabolus. Docent id historiæ. Tutius hic eligendum.

§. XXVI. Relinquitur ex dictis I. Angelos sanctos esse ad imaginem DEI creatos. Dicuntur enim angeli lucis; qua denominatione perfectio illorum naturalis, & primigenia notatur, imago DEI sc. quæ lux est, seu superior docet explicatio. Perfectio-
ne hac, imagine DEI, exciderunt cacangeli, qui hoc nomine larvam quærent bonorum angelorum, sanctitatis simulatione, quo fallant.

§. XXVII. II. Malitia pravorum angelorum, mendaciis, & prestigiis se singulari versutia exerens, efficacissime fallit. Metaxenatiæ enim Satanas in angelum lucis. Schemate angeli lucis sic tegitur, sibi que illud adaptat, ut non statim semper discernere liceat, bonus ne, an malus angelus sit, qui apparet. Seculi quarti historia id eximie docet, quum primitivæ Ecclesiæ Charismata, inter quæ visiones, somnia & Prophetiæ fuerunt, rariora fieri incipe-

pererent. Bene B. D. Calov. Ifagog. ad Theol. I. l. c. 8. p. 175. *Nec vero, inquit, vel ex habitu, vel ex apparitionis modo, vel etiam ex revelationis objecto, facile est discernere angelum bonum a malo: cum in his omnibus bonorum angelorum speciem mentiri possit diabolus.*

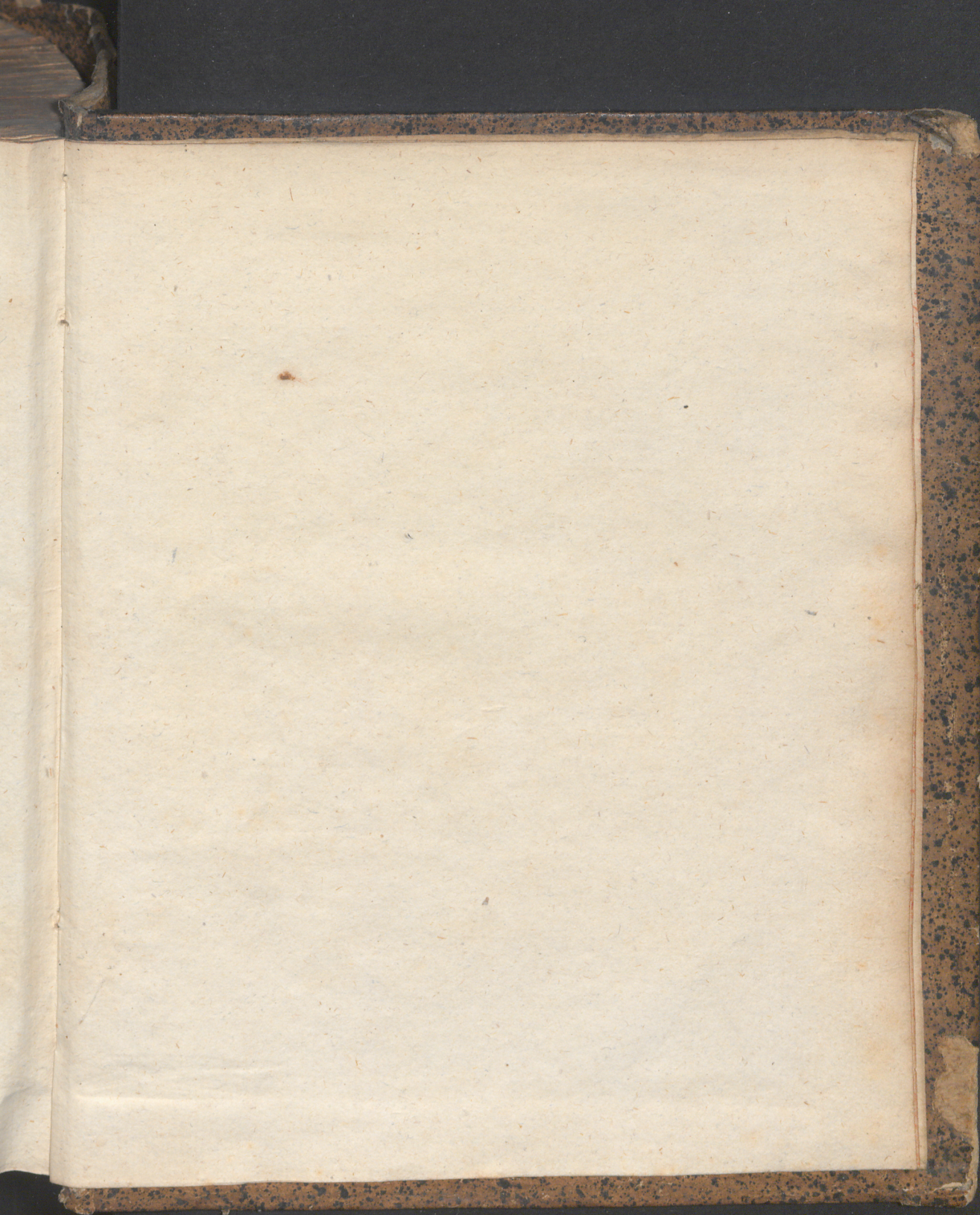
§. XXVIII. III. Sanctissimam itaque, atque quam maxime piam, licet etiam præ se ferant faciem jactata hodie visiones, somnia, angelorum, & Christi etiam apparitiones, & ex immediata DEI, vel angelorum revelatione facta scripturarum interpretationes, omni tamen jure suspectæ esse debent, cum a fallaci Diaboli *æternæque* quæ nobis cavere debeamus, & in hunc finem nobis etiam a Sp. S. ista fraus cacangelorum revelata sit, ut firmiori verbo prophetico soli eo diligentius attendamus 2. Pet. I. 19. Cavere nobis debemus a spiritibus impostoribus ultimarum temporum, ut a fide velimus desciscere, 1. Tim. 4, 1. Rectius ergo facimus, si solis scripturis attendimus, quæ solæ fidei certitudinem pariunt, nec audimus illos qui jactant revelationes.

§. XXIX. IV. Non probamus, quod Bellarminus, cum I. 4. de V. D. c. 9. dixerit, non novis revelationibus nunc regi Ecclesiam, sed in iis permanere, quæ tradiderunt illi, qui ministri fuerunt sermonis; I. 2. de reliqu. sanct. §. sexto c. 3. ex revelatione tamen divinitus facta s. corporum reliquiarum cultum probatum iverit. Nec movemur exemplis, quæ a Sozomeno H. E. I. 5. c. 8. de Eusebio, Nestabo & Zenone; I. 7. c. 28. de reliquiis Abacuci & Michæ, Prophetarum; I. 9. c. 2. de quadraginta Martyrum reliquiis, referuntur.

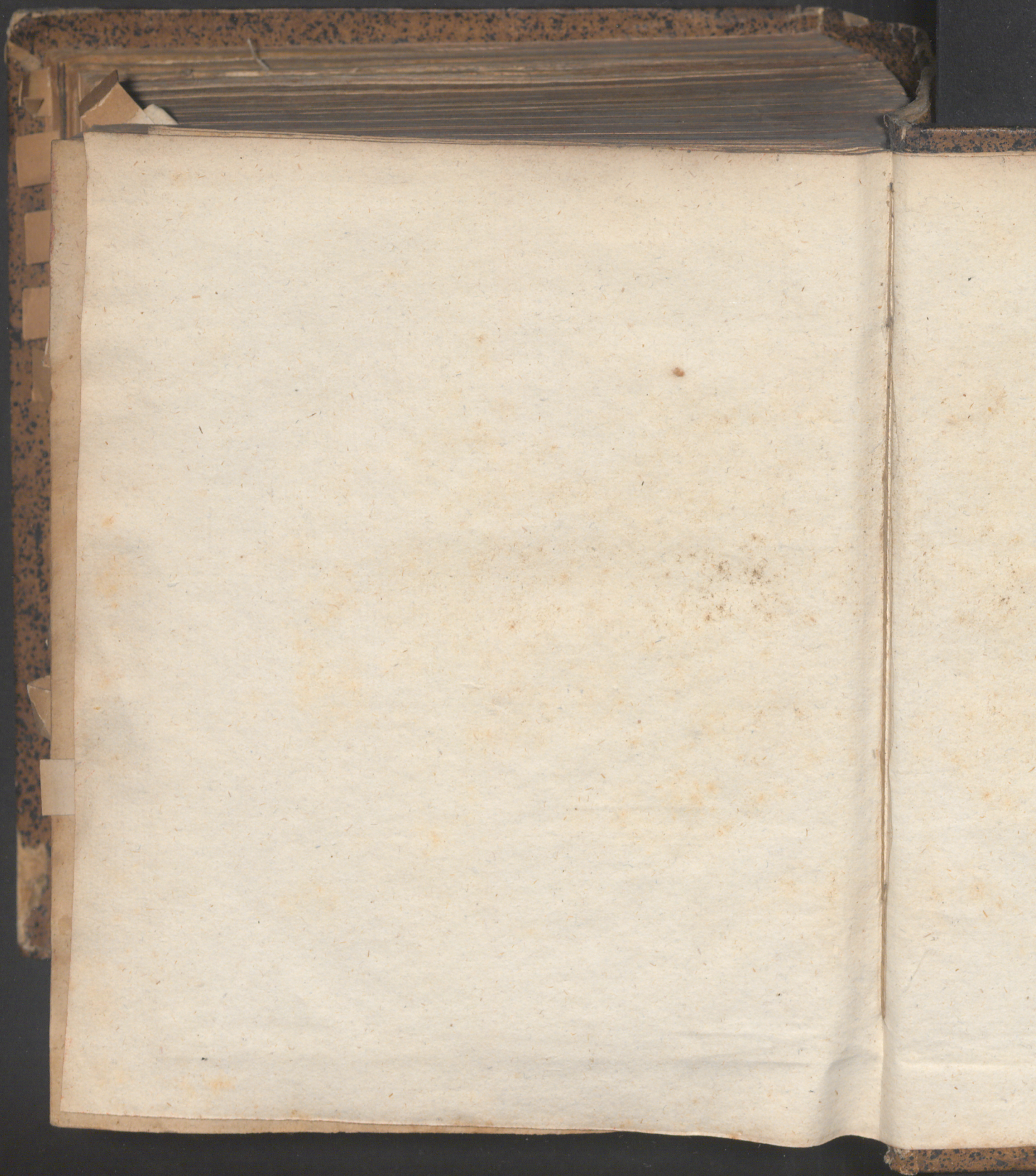
SOLI DEO GLORIA.

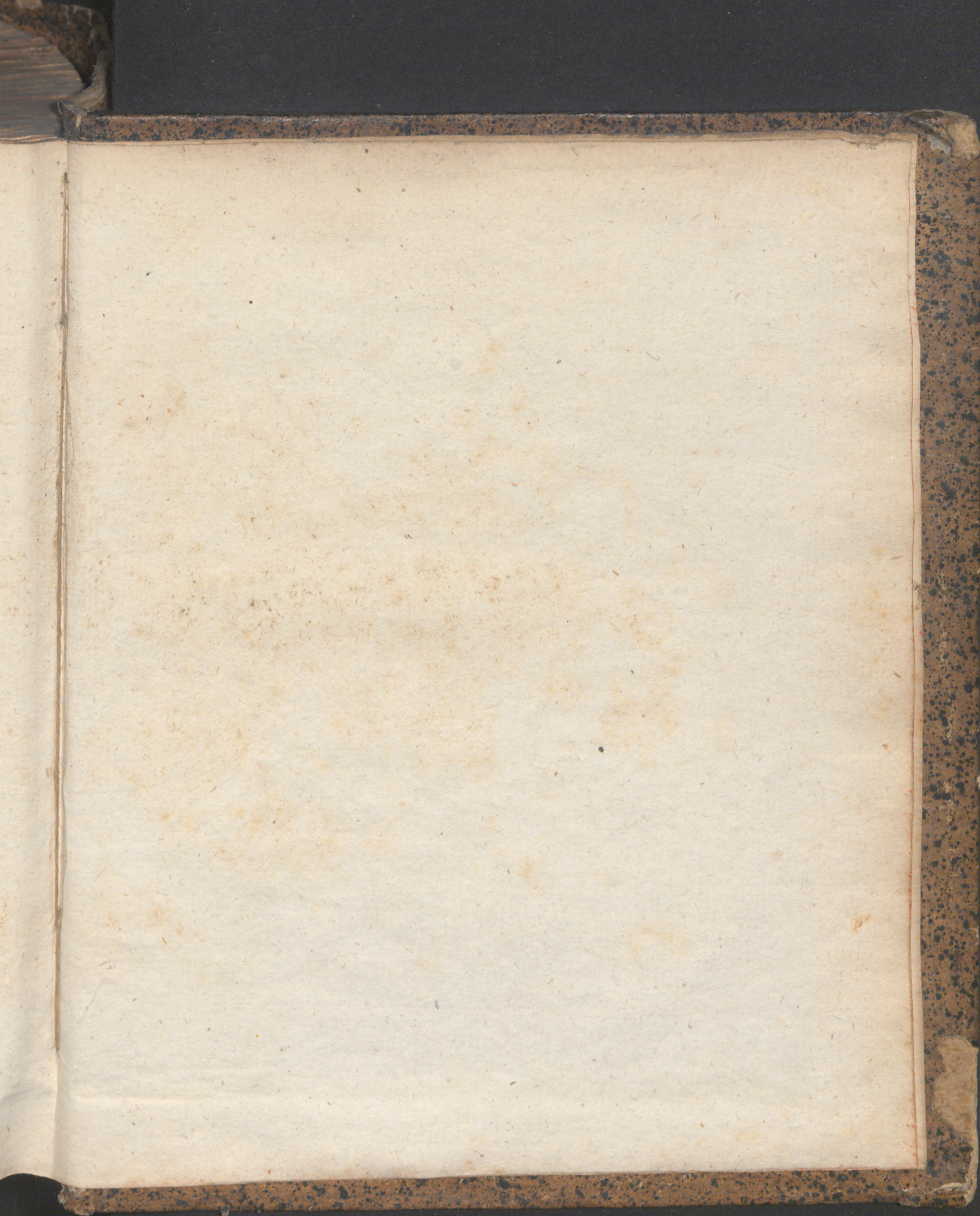

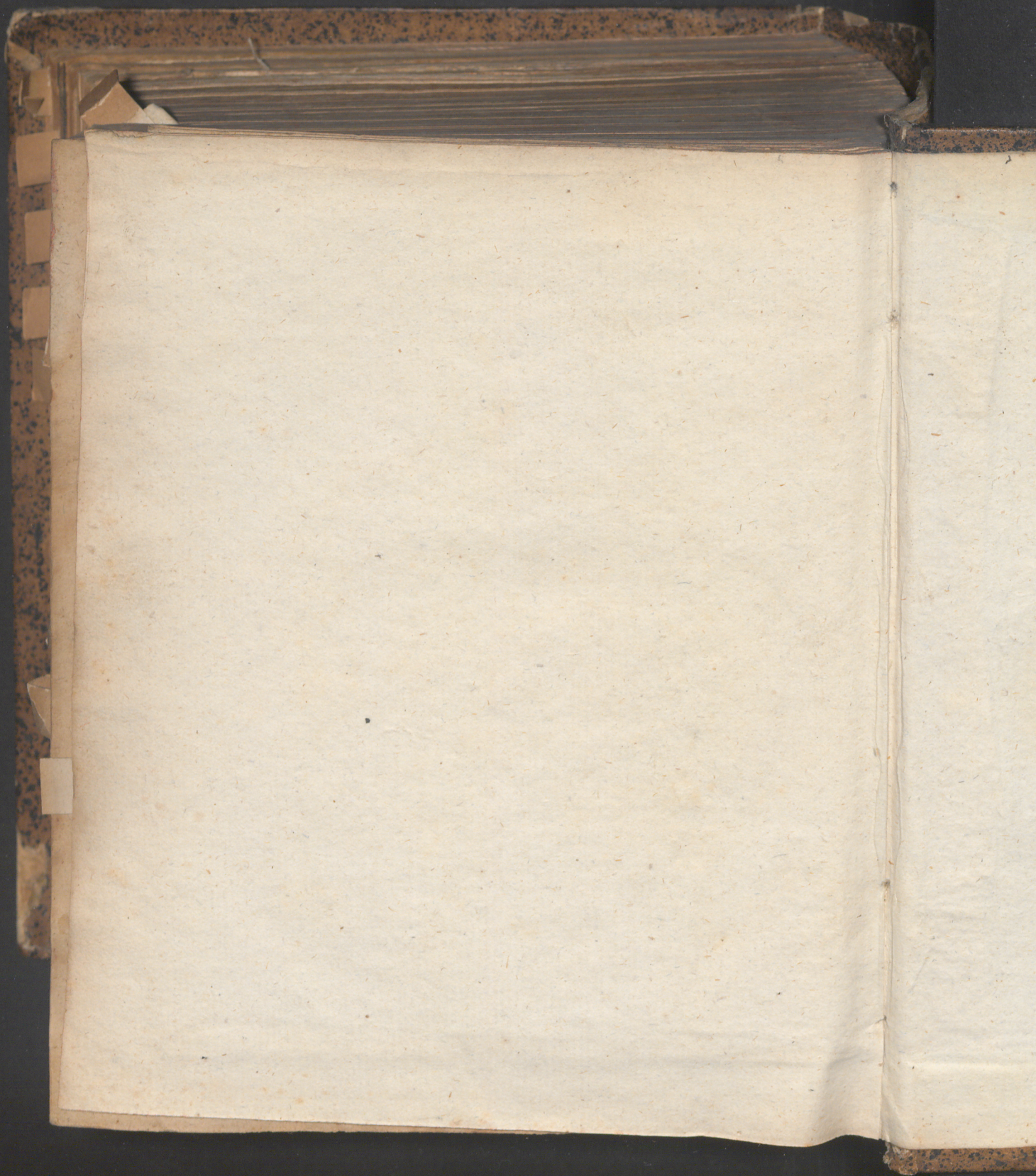

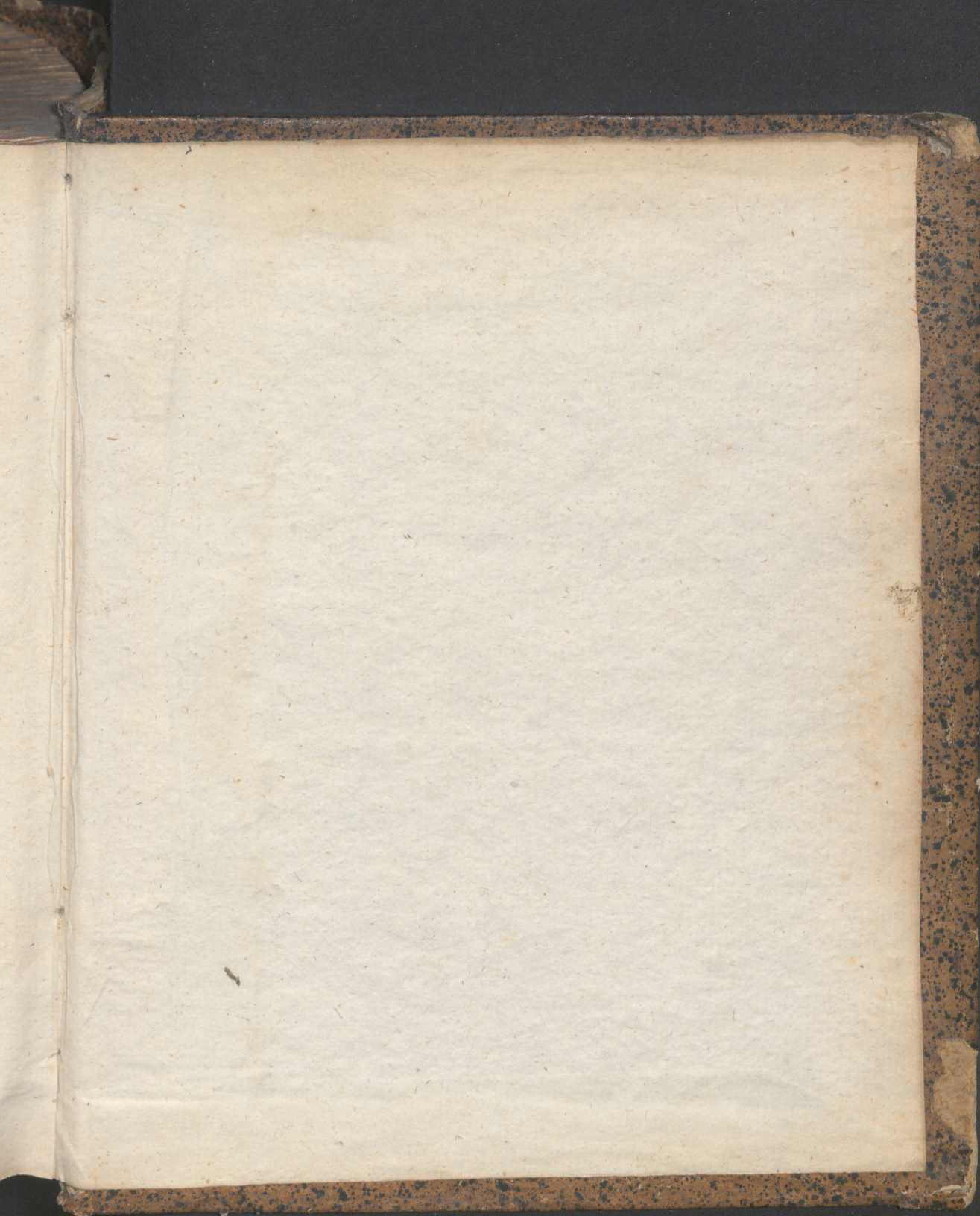

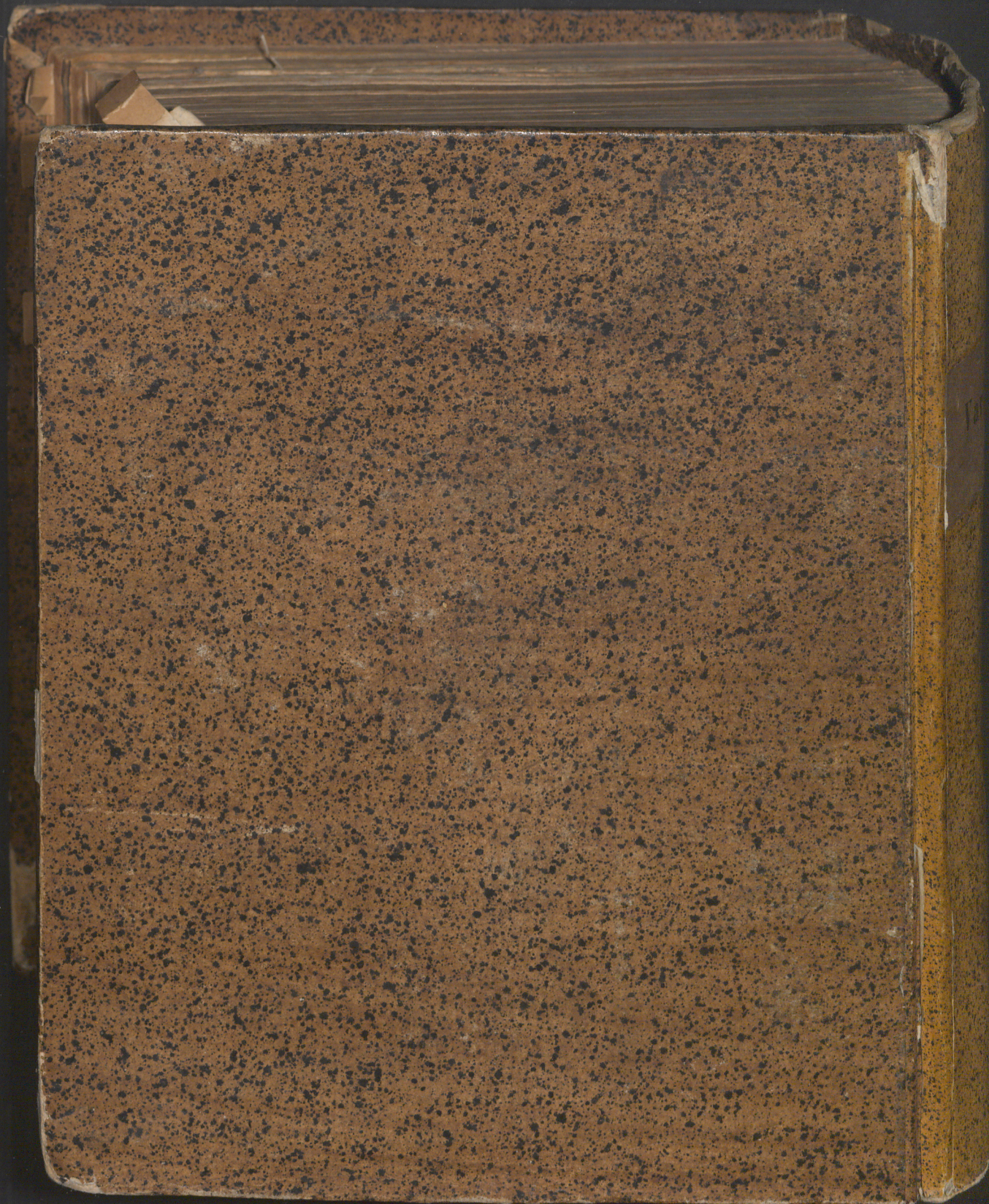

rum so
stoloru
proprie
cis tran
ban. 16
vos.
rogatur
sua &
est loq
S
vitur v
ratur in
enunci
quod v
humar
is. ut a
semita
t. 2. op
bum,
traduc
per figu
am ali
inquit
riorib
didit B
figurati
tioner
l. & sc
duardi
quod
eis το γ

* (14) *

apostolos assumere figuram, & larvam Apo-
lle ipse enim Satanas, cujus sunt ministri,
quo ad decipiendum prurit, in angelum lu-
Hoc modo pronomen αὐτὸς legitur Jo.
ἐστὶν ὁ πατὴρ Φιλεῖ ὑμᾶς, ipse enim Pater amat
onem hanc facit Glassius l. c. Non dico me
patrem, ut vobis faveat: ipse enim sponte
it, quia vos me amastis: Non dissimile
quo in nostro loco Apostolus utitur.
dicatum Propositionis Apostolicæ absol-
σχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, transfigu-
is. Hoc est quod de Satana Cacangelo
alios pravos angelos etiam cadit, qui,
um malitiam, & inimicitiam erga genus
it, omnes ejusdem sunt indolis, Gen. 3,
es μετὰ δόλῳ, nihil non vafre facitantes, a
ut loquitur D. Athanasius in vit. Anton.
Μετασχηματίζειν vero quod atinet ver-
gurare, transformare, in aliam figuram
tere, immutare, personam transferre in,
re, Lexicographi significare ajunt; eti-
gitur, I. Cor. 4. 6. ταῦτα μετεσχηματίσθα,
eis ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ, hac, quæ in supe-
nt, transfiguravi in me & Apollo; ut red-
s noster. Erasmus ita: Hac autem per
me ipsum & in Apollo, per accommoda-
& Apolli personam; conf. Chrysost. h.
m sermonis, ut cum Vorstio loquitur E-
c. Sac. p. 394. Αἰφ' Ἀπολλῶ 3, 21. dicitur,
σχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν,
μορφὴν τὸ σῶμα τῆς δόξης αὐτοῦ, transfigu-
rabit